

«Ey yer ve göklerin Hükümranı! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların zulmünden koru!»
— İmam Şamil —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

SAYI : 7

ŞUBAT - MART - NISAN

1966

İÇİNDEKİLER

Çeçen - İnguşların topyekûn imha ve tehcir faciasının
22. yıldönümü üzerine

Barasbi Baytugan	1
Sevgilerin Güzeli (Şiir)	
Rezzan Dincer	5
Şimali Kafkasya ve 11 Mayıs 1918	
Balo Bilâtti - Gazavat Kafkaslı	6
Çin - Rus Emperyalizmi ve Koministlerin zûlûm metodları	
İsa Yusuf Alptekin	12
Kafkas'ım (Şiir)	
Aynur Baycan	17
Ahulgoñ muhasarası	
Zübeyde Şapli	18
Ben de mi? (Şiir)	
Güşan Boğatır	23
Hanti...	
Osman Çelik	24
Bu gece (Şiir)	
Rezzan Dincer	29
Kazanıko Cabağı	
Tarık Jarım	30
İmam Şamil	
Erdoğan Hançerlioğlu	35
Kafkasta akşam (Şiir)	
Aysel Kurtuluş	36
Seyin Time ve «GESEFETXİD» adlı eseri hakkında	
Alhas Fidarok	37
Aşkın en kutsalı (Şiir)	
Selmat Yediç	39
Valery Tarsis'le röportaj	
«Yol» dan	40
Canım Yurdum (Şiir)	
İsa Sagon	42
«Türk Dünyası»	
Yaşar Şengün	43
Bursa Kuzey Kafkas Kültür Derneği	
Dilber Kaşay	45
Türkiye Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği	
Balosu	
Naci Karaca	46
Abrek geliyor (resimli hikâye)	
Tarık Kutlu	47

Birleşik
KAFKASYA
Üç Aylık Dergi

Sahibi
Yılmaz NEVRUZ

Yazı İşleri Müdürü
Mustafa BEŞTOY

Her türlü haberleşme ve
havale adresi:

P. K. : 34
Fatih-İstanbul

İdare :

Akdeniz Caddesi No. 15
Fatih - İstanbul

Fiatı : 250 Kuruş
Yıllık abone : 10 TL.
Amerika : 4 \$
Almanya : 7 D.M.

Dergideki yazılar
Kaynak gösterilmek
suretiyle alınabilir.

Dizilip basıldığı yer :
Matbaa Teknisyenleri
Basımevi

Bu sayıdaki resimler
Halil Bek Musa Yasul'dan
alınmıştır.

Her Nev'i
Banka İşleriniz İçin
**GARANTİ
BANKASI**
Hizmetinizdedir.

Mühim bir eser...

**TARİHTE
KAFKASYA**

Yazan:

General İsmail BERKOK

Temiz baskı, büyük boy 536 sa-
hife, bol fotoğraf ve haritalı.

Fiatı: 35 TL.

İsteme adresi: Z. Berkok,
Moda Cad. No. 246,
Kadıköy - İstanbul

KAFKAS HASRETİ
(Şiirler)

Derleme ve Yayın:

Sefer E. Berzeg - Halûk Yediç

Fiatı: 5 TL.

İsteme adresi: P.K. 33,
Cebeci - Ankara

YÜCEL İPEK
ÇAĞLAYAN RUH
(Şiirler)

Fiatı: 3 TL.

İsteme adresi: P.K. 7 Balıkesir

**Birleşik
KAFKASYA**
Üç aylık dergi

Sahibi :
Yılmaz Nevruz

Yazı İşleri Müdürü:
Mustafa Beştoy

Adres: P.K. 34, Fatih - İSTANBUL

Redaksiyon komitesi: Zeki Atılgan, Aynur Baycan, Sefer E. Berzeg,
Güshan Boğatır, Asım Boran, Osman Çelik, Rezzan Dincer, Niyazi Güney,
A. Hazer Hızal, Dilber Kanşay, Aysel Kurtuluş, Hacı Murad Özden, Güler
Özsarı, Şerafettin Sevinç, Seyfi Şahin, Yaşar Şengün.

Flatı: 250 Kuruş

Birlesik Kafkasya

Yıl : 2

Şubat - Mart - Nisan, 1966

Sayı : 7

Çeçen-İnguşların topyekûn imha ve tehcir faciasının 22. yıldönümü üzerine (*)

Barasbi

**B
A
Y
T
U
G
A
N**

Sovyet ordu ve donanma günü, aynı zaman-
da Çeçen - İnguşlar üzerinde icra edilen
Stalin génocide'inin de yıldönümüdür. İşlenen
bu cinayetten bu yana tam 22 yıl geçmiştir.

Biz bugünkü konuşmamızda Kuzey Kaf-
kasya tarihindeki bu muazzam facianın huku-
ki yönü üzerinde durmak istiyoruz. Bu facia-
nın bir benzeri olarak ancak, yurdumuzun bü-
tün ovalık kısmını yakıp yıkarak viraneye çe-
viren Timur istilası ile yakın zamanlarda Kaf-
kasya harbi bittikten sonra, Batı Adige ve Aba-
zaların cebren gurbet ellerine sürülmeleri va-
kıları zikredilebilir.

Çeçen - İnguşları ve bir sıra diğer halkla-
rı, bu meyanda Karaçay - Balkarları da yok et-
mek kararını veren Stalin devrinin cânî idare-

cileri, bunları vatanlarından sürerek Sovyetler Birliğinin Kafkasyadan çok uzak
bölgelerine dağıttığı zaman hukuk açısından acaba ne gibi bir durum meydana
gelmiştir? Bu, Sovyetler Birliği esas kanununun - Sovyetler anayasasının ve buna
bağlı olarak ortadan kaldırılan cumhuriyetler anayasalarının keyfî ve kabaca ih-
lâlinden başka bir şey değildi.

Bilindiği gibi, yerli anayasalar aynen Sovyetler Birliği anayasasının hüküm-
lerini tekrarlamaktadırlar. Böyle olmakla beraber, adı geçen cumhuriyet anayasa-
ları hattâ ayrıntılarda bile kendi aralarında da birbirine tıpatıp uymaktadır. Böy-
lece, konuşmamıza esas olarak Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalis Cumhuriye-

tinin anayasasını alacak olursak, şu halde hükümet kararlarının kanuna aykırılığı hakkında söyleyeceklerimiz, muhtariyetleri 1957 de güya aynı suretle ihya edilen diğer mazlûm halkları da kapsamaktadır.

Sürgün olayından önce yürürlükte bulunan Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti anayasası, cumhuriyet sovyetlerinin olağanüstü kongresi tarafından Temmuz 1937 de kabul edilmişti. Kongreye delege sıfatıyla 152 Çeçen - İnguş, 37 Rus ve 26 Ermeni, Yahudi ve saire katılmışlardı. Bu taksimat, itibarıyla, nispeten büyük şehir olan Grozni de dahil cumhuriyetin milli terkiibine uygundu. O devirde bütün cumhuriyet nüfusunun aşağı yukarı % 80 ini Çeçen - İnguşlar teşkil ediyordu. Onların bugün gerek cumhuriyetin kendisinde, gerekse yönetici organlarında azınlıkta bulunduklarını söylemeğe acaba lüzum var mıdır? Onlardan çoğu hâlâ sürgün yerlerindedirler.

Şimdi de, bir halk olarak Çeçen - İnguşların anayasa tarafından teminat altına alınmış haklarının açıkça çiğnenmiş olduğu vakıasına temas edelim. Cumhuriyet anayasasının 19. maddesine göre, Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti devlet iktidarının en yüksek organı cumhuriyet yüksek şurası, 38. maddesine göre de en yüksek icra organı cumhuriyet halk komiserler heyetidir. Nispeten, anayasasının 15. maddesinde, cumhuriyetin rızası alınmadan cumhuriyet tasarruflarında hiç bir değişiklik yapılamayacağı yazalıdır.

İşte, bütün bu, görünüşe göre, sarsılmaz temeller, 23 Şubat 1944 tarihli bir günde ihlâl edilmiştir. Yalnız cumhuriyeti ahalisinden değil, aynı zamanda anayasa göre cumhuriyetin en yüksek organlarından dahi gizli tutulmak suretiyle Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ortadan kaldırılmış, Çeçen - İnguşlar da, Asuri istilâları devrini andıran metodlarla sürgün edilmişlerdir. Sürgün esnasında on binlerce insan, açıktan açığa despotik keyfi bir hareketin kurbanı olarak yollarda ve sürgün yerlerinde can vermişlerdir.

Hepimizce malumdur ki, 1957 de Çeçen - İnguşların güya itibarları iade edilmiştir. Sovyet idarecileri, bir «adli hata» yapıldığını kabul etmek zorunda kalmışlardır. Fakat, Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin yeniden kuruluşu, cumhuriyet anayasasının zikrettiğimiz maddelerine uygun olarak mı kabulmuştur? Elbette hayır! Esasen Çeçen - İnguşların cumhuriyeti yeni politika kurulurken, onlara danışmak lüzumu bile hissedilmemiştir. Dahası var : «itibar» ona «itibarı iade edenler», bir vatandaş olarak Çeçen - İnguşların özel haklarına da nazarı itibara almamışlardır.

Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti anayasasının 8. maddesine göre, «kolhozların işgal ettiği topraklar, karşılıksız ve süresiz, yani devlet onların tasarrufuna verilmektedir». 10. maddesinde de şöyle denilmektedir : «vatandaşların emekle sağladıkları gelir ve tasarrufları, evleri, ev işlerinden elde edilen kazançlar ve her türlü ev eşyası üzerindeki mülkiyet hakkı, keza vatandaşların hususî mülkiyete ait veraset hakları kanun tarafından korunmaktadır».

Ne var ki, köylü haklarının bu iki esas maddesi dahi, Sovyetler Birliği

Diğer taraftan Almanlar, Malgobek bölgesi hariç Çeçen - İnguşistanın büyük kısmına girmemişlerdi. Balkaristan ile Karaçay ise ancak kısmen işgal edilmişlerdi. Bundan başka, Kuzey - Kafkasyanın bütün dağlık ve dağ eteği sahası, çarpışan iki ordunun bir kaç ay süresince cephe hattını ve en yakın cephe gerisi bölgeyi teşkil ediyordu. Bundan ötürü bu bölge, her hangi baltalayıcı çetelerin hareketi için hiç te müsait değildi. Fakat, küçük çapta olsa da böyle bir hareketin mevcudiyetini bir an için kabul etsek bile, dedelerinden kalma paslanmış hançerler de dahil, bütün silâhları çoktan ellerinden alınmış olan sivil halk bu harekete nasıl mani olabilirdi? Ve her yerde nüfusun çoğunluğunu teşkil eden kadınlar, çocuk ve ihtiyarlar çetecilere karşı nasıl koyabilirlerdi?

Bahmurat'un beyanında ileri sürülen delillerin, Stalin idarecileri tarafından alınan barbarca tedbirin gerçek sebepleriyle hiç bir ilgisi yoktur. Bizim kanaatımıza göre, Stalin idarecileri bu gaddarca kararı alırken, Kafkasya harbi yıllarındaki Çar hükûmetinin geleneklerini devam ettirmişlerdir. Bilindiği gibi, Kafkasya harbi, esas itibarıyla, bir imha harbi mahiyetini taşıyordu. General Renekampf'ın, Osetistan seferinden önce Petersburg'tan aldığı talimatta şöyle deniliyordu:

«Osetinler imha edilecek. Ancak, teslim olanlara merhamet edilecek. Onlar karıları ve çocuklarıyla esir alınacak, evleri de bir örnek olmak ve başkalarına gözdağı vermek üzere yakılıp yıktırılacaktır».

Bu topyekûn imha sloganı, geçen yüzyılın başlarında Kafkasyada Çar ordularına kumanda etmiş general Çiçianov'un Çar - Belokanlara gönderdiği mektupta daha «parlak» bir şekilde ifade edilmiştir. Mektupta deniliyordu ki :

«Bekleyin, sizi nasıl olsa ziyaret edeceğimdir. O zaman evlerinizi yıkacak, çocuk çocuğunuzun ciğerlerini sökeceğimdir».

Nihayet, kitle halinde açık imha ve sürgün hareketine, Kafkasya harbinin sonunda, Kuzey Kafkasyanın batı bölgesinde girişilmiştir. Vatanımızın bu bölgesindeki yerli ahali hemen hemen topyekûn anayurtlarından Türkiyeye sürülmüştü. Soçi kesiminde yaşayan Ubıh kabilesinden Kafkasyada tek kişi kalmamıştır. Kuzey Kafkasya, bu kitle halinde imha ve sürgün neticesinde, nüfusun en aşağı bir milyonunu kaybetmişti.

Çar hükûmeti, onu bu harekete sevkeden sebepleri gizlemiyordu. Çar hükûmeti açıkça, bunun askeri - stratejik bir tedbir olduğunu ve sadakat şüphe ile karşılanan ahaliyi uzaklaştırmak suretile, daha yeni zaptedilen Kafkasyanın Karadeniz sahil bölgesini emniyet altına almak hedefini güttüğünü söylüyordu. Böylece, Kuzey - Kafkasyada 100 yıl ervel oynanan millî facianın başlıca sebebinin stratejik hesaplar teşkil etmiştir.

Aynı hesapların 1944 faciasında da başlıca rol oynadığına şüphe yoktur. Kuzey Kafkasyanın, eski geleneklerine, atalarının dinine inat ve ısrarla bağlılığını koruyan, onları milliyetlerinden ayırma yolunda alınan bütün tedbirlere karşı pasif, bazen de aktif mukavemette bulunan en sarp bölgelerinde yaşayanlar sürgün edilmişlerdi. Stalin idarecileri emniyet düşüncesiyle, bir sıra halkları baştan baş

SEVGİLERİN GÜZELİ

Yeşil bir ümitsin sen bahtıma gülümseyen,
Her şeyimle seninim, ruhun bende Kafkasya.
Aydınlık yarınlar var ötelerde bekleyen,
Gönlüm yarına bakar, gözüm sende Kafkasya.

Bir çeleng örmekteyim hasret çiçeklerinden,
O mağrur ak başına takmak için Kafkasya.
Aşmağa uğrasım hicran tepelerinden,
Gün doğarken yüzüne bakmak için Kafkasya.

Yüklenmeğe razıyım uğruna her mihneti,
Maksadım bir şafakda sana gelmek Kafkasya.
Ne ana sevgisidir, ne evlât muhabbeti,
Sevgilerin güzeli seni sevmek Kafkasya.

Rezzan DİNCER

Sovyetler Birliğinin anayurtlarından çok uzak yerlerine sürmek gibi, çok basit, fakat aynı zamanda çok gaddarca bir yol seçmişlerdi.

Fakat, artık Stalin mevcut değildir. Çeçen - İnguşların ve Karaçay - Balkarların itibarları iade edilmiştir. Onlar gene Sovyetler Birliğinin itimada şayan vatandaşları sayılmaktadırlar. Sovyet hükûmeti milletlerarası alanda barışsever bir devlet gibi hareket etmektedir. Bundan çıkan netice şu ki, Sovyet hükûmetinin askeri - stratejik mülâhazaları bir yana bırakması lâzım. Böyle olunca, Çeçen - İnguşistanın dağlık bölgeleri ve Karaçay ile Balkaristanın büyük kısmı neden hâlâ boş kalmakta devam etmektedir? İtimat edilir vatandaşlara, onların ve atlarının yüzlerce, hattâ binlerce yıl sahip bulundukları köyleri ve toprakları geri verilme- li ve böylece Stalin cinayetinin sonuçları tamamen tasfiye edilmelidir.

*) 23 Şubat 1966 tarihinde, «Hürriyet» radyosunun Kuzey - Kafkasya şubesi tarafından yayınlanan konuşmaların metnidir.

ŞİMÂLÎ KAFKASYA

ve

11 MAYIS 1918

Yazan : Balo BİLATTİ

Çeviren : Gazavat KAFKASLI

Şimâli Kafkasya'nın tarihinde fevkalâde önemi haiz olaylar vardır. Bu olaylar, her şimalî Kafkasyalının kutsal gayeye ulaşma yolunda gösterdiği çabalarda ve millî siyaset şurunun tayininde birer rehber yıldızdır. İşte, 11. Mayıs, 1918 olayı da bunlardan biri ve hatta önemlisi olup şimalî Kafkasya'nın yakın tarihinde vukubulan gerçek manâda millî bir hadisedir. Zira, bu mutlu tarihte, Şimalî Kafkasya'yı Rusya'dan ayıran tarihî karar alınmıştır.

Mayıs 1917'de vuku bulan, meşru ve müsterek «Dağlılar Kurultayı»nda Şimalî Kafkasya millet temsilcileri tarafından (Rus ihtilâlinin husule getirdiği müsaait durumun nazara alınarak) Şimalî Kafkasya'nın millî menfaatlerinin vazgeçilmez gayesine uyularak, Şimalî Kafkasya'yı Rusya'dan ayıran ve «Müstakil Şimalî Kafkasya Dağlıları Cumhuriyeti»nin ilânını öngören tarihî büyük karar alınmıştı. Bu millî asamblenin aldığı kararları ihtiva eden resmî beyannamede şöyle deniliyordu:

«Aşağıda imzaları bulunan bizler, Şimalî Kafkasya'nın yetkili millet temsilcileri olarak şu hususları bütün dünya hükûmetlerine duyurmayı şeref telakki ederiz:

Şimalî Kafkasya halkları tarafından meşru ve normal seçimle meydana getirilmiş olan millî meclisin, 1917 Mayıs ve Eylül içtimalarında, Şimalî Kafkas Dağlıları'nı temsil yetkisi ve bütün selâhiyetler uhdesine verilen Birleşmiş Kafkasya Dağlıları hükûmeti, hükûm süren anarşi havasından ötürü ve bizzat Petersburg hükûmeti tarafından, büyük

Rus çarlık İmparatorluğu'nu teşkileden milletlerin, «siyasi geleceklerini kendilerinin yürütmeleri hakkında istifade ederek; aşağıda yazılı kararları almıştır:

1 — Birleşmiş Kafkasya Dağlıları Rusya'dan ayrılıp müstakil bir devlet kurmaya kararlıdır.

2 — Yeni teşekkül eden devletin coğrafik hudutları, şimalden, Rusçarlık İmparatorluğuna dahil olduğu zamanki sınır esas alınmak suretiyle Dağıstan, Terek, Stavrapol; batıdan Karadeniz; doğudan Hazar denizi ve güneyden ise komşu hükûmetlerle bu hususta yapılacak anlaşmaya göre düzenlenmek suretiyle tespit edilecektir.

3 — Bu kararların bütün dünya hükûmetlerine duyurulması ve malûmat verme vazifesi aşağıda imzaları bulunan yetkili vekiller heyetine verilmiştir.

Böylece, imzaları aşağıda yer alan bizler, bugünden itibaren müstakil «Şimalî Kafkasya Devleti»nin meşru yol ile kurulduğunu hür dünyaya beyan ederiz.

Bu Tarihî vesikanın altında imzaları bulunanların başında Abdülmecid Çermoy ve Haydar Bammat yer almaktadır.

**

Acaba bu tarihî vesikanın doğuş sebebi, Rus ihtilâli ile onun yaratmış olduğu ve bütün çarlık İmparatorluğu'nu kapsayan anarşik durum mudur yoksa Şimalî Kafkasya'nın uzun yıllardan beri devam edegelen hürriyete karşı sönmiyen aşkıları ve onun uğruna sis-

tematik bir şekilde yaptıkları çetin mücadelelerin bir meyvası mıdır?

Evvelâ şu hususu hatırlatmak gerekir: uzun süren mücadeleler sonunda Şimali Kafkasya halkı Rus hâkimiyeti altına girmek zorunda kalmıştı, üstelik en verimli toprakları da Rus müstemlekesi haline getirilmişti. Bu yüzden, perişan olan ve topraklı halkın sayı- nı bir hayli kabarmıştı. Bunu gören Rus müstemleke idarecileri Şimali Kafkasyalıları ruslaştırma siyasetine baş vuruyorlardı ve bu plândandır ki yerli halkın kültürel ve ekonomik gelişmesini engellemeye çalışıyorlardı..

Kafkasya'daki Rus idarecileri, çeşitli suçlardan ötürü ordudan alınmış son derece kaba, gaddar ve insafsız kişilerdi. Tabiidir ki bunlar, yerli ahâlinin derdlerine ve sıkıntılarına en basit bir ilgi bile göstermiyorlardı. Hakim durumlarından istifade ederek himayesiz halkı fevkalâde sıkı baskı altında bulundurma gayretleri, Tabii olarak onların hürriyete olan aşklarını kuvvetlendiriyordu. Hürriyetperver Dağlılar bu elim duruma tahammül edemiyorlar ve her fırsatta isyan ediyorlardı. Bu millî kıyamlardan biri olan 1877-78 isyanı büyük ölçüde tesirli olmuş ve bütün vatan sahâna sirayet etmişti. Rusları ise merhametsizce ve vahşiyane bir tarzda kaba kuvvete dayanarak isyanı bastırmağa çalışıyorlardı. Buna mukabil Şimali Kafkasyalıları, Dağlı an'anele- rine yakışır şekilde yılmadan, korkmadan di- zeniyorlardı. Bu sebeptendir ki bütün Rus İmparatorluk halkı en tehlikeli isyancı mıntı- ka olarak Şimali Kafkasya'yı biliyordu.

Şurası da gayetle sabittir ki Şimali Kafkasyalıların ihtilâlciliği tamamen milliyetçi bir şura malikti. Bu sebeptendir ki Dağlılar, bolşeviklerin sonsuz vaadlerine inanmışlar ve ihtilâle hararetle katılmışlardı.

Kafkasyalıları, Rus halkının tam tersine sosyal durumu düzeltmek hedefinden ziyade tam mânâsıyla millî istiklâl ruhunu yaşatma çabasında idiler. Şimali Kafkasya halklarını temsil eden meşru milletvekillerinin iştirakiyle, 1917 yılı mayısında Terekkala'da (Vladikafkas) toplanan Dağlılar Meclisi, içtimaların da görülmemiş bir ittifak kararı ile temsil selâhiyetini alan ve hükümeti temsil eden

komite, Bolşeviklerin Ekim ihtilâli ile Rusya'ya hakim olmalarından sonra da faaliyetleri- ne devam ediyor, müşterek Dağlılar toplan- tısında alınan kararların tahakkuku için bü- tün gücü ile çalışıyordu. İhtilâle kazanılan hürriyetin kaybedilmemesi için milletin tam bir birlik halinde vatan müdafasına koşması çağrısında bulunuyordu.

Gerek müşterek genel toplantıda ve ge- rekse bir müddet sonra merkez komite tara- fından Rusya'dan ayrılma hususunda alınan kararlar Osmanlı İmparatorluğu sınırları da- hilinde yaşayan Şimali Kafkasyalıları da du- yurulmuştu.

Şunu da unutmamak gerekir ki Türkiye'de yaşayan Şimali Kafkasyalıları I. Cihan Har- binden evvel «Müstakil Şimali Kafkasya İs- tiklâl Komitesi»ni kurmuşlardı. Bu komite- nin başkanlığına 1877-78 Türk-Rus savaşı kahramanlarından Müşir Fuad Paşa getiril- mişti. O, harp sırasında selâhiyetli Türk Temsilcisi olarak Berlin'e gönderilmişti. Al- man hükümeti ile temasları sırasında Kafkas- ya meselesini de unutmamış ve bu uğurda gayretler göstermişti. Alman hükümeti de «Müstakil Kafkasya Devleti»nin kurulması fikrini destekliyeceğini vadedmişti. Fuad Pa- şa'ya verilen sözde durularak Bohemya'da bulunan harp esiri Kafkasyalılarından meşru hükümetin mânevî nüvesi teessüs ettirilmiş bulunuyordu. Diğer taraftan, Kafkas İstiklâl komitesinin temsilcileri, 1916 yılında Lozan'da gürültülü bir şekilde cereyan eden kongreye de iştirak etmişler, harp eden taraflara ve Birleşik Amerika Başkanına nota ile müraca- atta bulunarak Amerika tarafından ortaya atılan ve milletlere millî hâkimiyet tanıyan prensipleri bir kere daha hatırlatmışlardı.

Almanya ile Türkiye'nin «Müstakil Kafkas- ya» fikrini dostane ve samimi bir şekilde des- teklemelerinde Türkiye'de yaşayan Şimali Kafkasyalıların bu çalışmalarının büyük rolü olmuştur. Bu baha biçilmez gayretleri sarfe- denler arasında Müşir Fuad Paşa'dan sonra, zamanının başvekilli ve Türkiye'nin sayılı dip- lomatlarından olan Hüs'eyin Rauf Bey, Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa'nın kumanda etti- ği Kafkas İslâm Ordusu'nun Şimali Kafkas

Fırkası'nın kumandanı Yusuf İzzet Paşa, bir müddet sonra M. Kemal Paşa hükümetinin Hariciye nazırlığında bulunan Bekir Sami Bey ve diğerleri de vardı. Bu nüfuzlu kişilerin Türk dış politikasına tesirli olmamaları imkânsızdı. Çünkü, bunlar Türk vatanperveri oldukları kadar Kafkas milliyetperveriydiler; Kafkasya'nın müstakil olması için büyük gayretler sarfetmelerinin birinci sebebi de Türkiye'nin şimalinden gelecek tehlikenin bu tampon devlet aracılığıyla manialanmasıydı. Gerek Şimali Kafkasya Kurultayının kararları ve gerekse İstiklâl merkez komitesince alınan kararlara bakılacak olursa bu durumun göz önünde bulundurulduğu farkedilecektir. Ne var ki Şimali Kafkasya ihtilâlden gereği şekilde faydalanma imkânlarına tam mânasıyla sahip değildi. Durumun böyle olduğunu maalesef acı tecrübeler göstermiştir. Çünkü:

Şimali Kafkas Dağlıları asırlık mücadeleler sonunda bitap düşmüş ve müstevli Ruslar onların zengin ülkelerini sılıp süpürürcesine sömürmüşler ve yerli halkı ruslaştırmayı hedef tutan bir müstemleke siyaseti yürütmüşlerdi. Bu durum karşısında Kafkasyalıların müstevli ruslara karşı olan ezeli düşmanlıkları gittikçe kuvvet kazanıyor ve onlar çocuklarını ruslaştırmaktan korumak amacıyla Rus okullarını ve maarifini boykot etmişlerdi. Millî bir eğitim sistemi uygulama imkânından da mahrum olduklarından kurtuluş cephesinin entelektüel (münevver) kadrosunun inkişafı çok ağır ilerliyordu. Oysaki ihtilâl patlak verdiği zaman millete önderlik edecek olan münevverler zümresi çok cüz'î miktarda idi ve üstelik bunların tecrübesi de kâfi değildi. Bu ağır şartlar altında milletin mukaddera-tına hâkim olmak ve her türlü badireyi atlayarak hürriyete ulaşmak son derece güç bir durumdu. Bir kere, böyle mühim bir vazife-nin lâyıkiyle ifası için tecrübeli ve münevver önderler kadrosunun kifayette olması ve zamanın da (görülecek işlere hazırlanma bakımından ve devlet teşkilâtının teessüs ettirilmesi yönünden) elvermesi lâzımdı. Bundan başka; hadiselerin gidişatını değerlendirip bunun içerisinde kendi yerini tespit ettikten sonra, kendi milletini ve onun gayretler mec-

muunu, bütün imkânların seferber edilerek organize edilmesi ile müstakil millî hayat teessüs edilebilirdi.

Diğer taraftan komşu Kafkas milletleri (Azerbaycan, Gürcüstan, v.s.) arasında kuvvetli bir rabata tesis edilemediği gibi müttefik devletler de gerekli yardım ve desteği yapmamışlardı.

İşgal rejimi Şimali Kafkasya'nın içtimai hayat inkişafı ile alakadar olmuyordu. Bundan dolayıdır ki Şimali Kafkasya'da siyasi fırkalar mevcut değildi ve siyasi faaliyet göstermek isteyen bir kısım münevverler ise Rus siyasi teşekküllerine iltihak etmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Halk milliyetperver ve istiklâlcı idi. Fakat tecrübeli rehberlere muhtaçtı. Hadiselerin cereyanı bu eksikliği bütün vuzuhıyla ortaya koymuştur. Unutulmamalı ve bilinmelidir ki, üstün kuvvetlere karşı üç cephede mücadele eden genç Şimali Kafkasya Cumhuriyeti'nin yok oluş sebebi de bu yüzden olmuştur. Şuna da hakkı ile işaret edilmelidir ki tarihin, çözüp halletmek üzere Şimali Kafkas idarecilerine takdim ettiği bu problemi, bu kadar ağır ahval ve şerait içinde hallederek muvaffakiyete erişmek son derece güçlü.

Şimali Kafkasya'nın sükutundan beri bozuk olan Dağıl-Kazak münasebetlerinin düzeltilmesi de güç bir mesele idi. Kazaklar, müstevli Rus hükümeti tarafından Dağlılara ait en seçkin arazilere iskân edilmişlerdi. Bunun içindir ki Dağlılar toprak meselesinin ele alınarak adilâne bir tarzda çözümlenmesini istiyorlardı. Asırlardan beri kendi öz topraklarının mahsulünü bizzat toplamak arzusunı duyuyorlar ve kazakların gaddarca hareketlerine artık bir son verilmesini talebediyorlardı. Hatta, Dağlılar bu bozuk münasebetlerin düzeltilmesi uğrunda kazaklarla iyi komşuluk bağları kurulmasına ve müşterek hükümet tesisine bile rıza göstermişlerdi.

I. Umumi Dağlılar Kurultayı 1917'de Terek-Kala'da içtima ettiği zaman toprak meselesinin adilâne bir şekilde ele alınması görüşülmüş ve bilâhare Terek-Kala ve Mezdok'da yapılan Dağlılar-Kazaklar toplantılarında da

aynı meselenin önemine işaret edilmiş ve bu düzensizliğin ortadan kalkmadığı müddetçe barış ve sükûnun tesisine imkân olmadığı neticesine varılmıştı. Esasen böyle bir anlaşma her iki taraf için de son derece elzemdi. Bunların anlaşmaması için can atan Bolşeviklerin propagandalarının tesirinde kalan Kazaklar, Dağlıların ileri sürdüğü teklifleri reddederek müşterek düşman kızılıların lehine hareket ediyorlardı. Bu düşüncesizce terekküp edilen hareket tarzını tasvibetmiyen tek tek Kazak liderleri de Bolşeviklerin zehirlediği Kazaklar tarafından ifna ediliyordu. Bunlar arasında, Kazaklarla kurulması derpış edilen müşterek hükümet fikrinin öncülerinden **Karavulov**'da vardı. Bunun mukadder sonucu olarak da pek çok kazak ve Şimalî Kafkas köy ve kasabası- nı harabeye çeviren kanlı mücadele başlıyordu.

Diğer taraftan, Rus ordusuna mensup ve Kafkaslara sığınmış binlerce kaçak asker de ayrı bir problem teşkil ediyordu. Bolşevik propagandistleri bu başsız insanları kandırarak antibolşevik kuvvetlere karşı silâhlanmalarını tesise çalışıyorlardı.

Görüldüğü ki, bu kadar çetin şartlar altında çiçeği burnunda Şimalî Kafkas Devleti- nin muvaffak olması imkânsız bir hale geliyordu. Üstelik yeni hükümetin elinde talim görmüş, muntazam askeri birlikler de maalesef yoktu. Çünkü, esaret yıllarında müstevli Rus hükümeti Şimalî Kafkasyalıların modern askerlik sanatını öğrenmemeleri amacıyla, onlara mecburi askerliği tatbik etmemişti. Ayrıca silâh, cephane ve maddî vaziyet de namisaiitti. Yukarıda da belirtildiği gibi tecrübeli devlet adamlarının bulunmayışı da çok büyük talihsizliklerin başında gelmekteydi.

İşte bu ahval ve şerait içinde Dağlılar vatanlarını müstevli Bolşeviklere karşı müdafaya hayatları pahasına başladılar. Öte yandan, Bolşevikler beyaz Rus ajanlarından azami istifade ederek Dağlı-Kazak düşmanlığını körükliyorlar ve mücadeleyi provoke ediyorlardı. Ayrıca müsülman olan dağlılar ile hristiyan olan kazakların dinî hislerini de istismar ederek bir hilâl-salip mücadelesi yaratıyorlardı. Aynı zamanda yerli halk arasında

sun'î bir sınıf kavgası husule getirilmek için de her vasıtaya baş vuruyorlardı. Bütün bu provokasyon hareketleri kısmen de olsa tesirini gösteriyor ve dağlılar arasında anlaşmazlıkların zuhuruna sebeb oluyordu.

Osetinlerle İnguşların arası açılmıştı; bu, Şimalî Kafkas tarihinde görülmemiş bir hadise idi. Keza Kabartaylar ile osetinlerin içtimai bünyesinde yaralar açılmış, sınıf kavgaları hissedilir hale gelmişti. Bütün bu hazine olayların müsebbibi, ölçsüz maddî imkânlarla çalışan bolşeviklerdi.

Neticede, bolşevik ajanlarının husule getirdiği nifak yüzünden Dağlılar hükümeti Dağıstan'da Temirhanşura'ya taşındı. Zira Terek-Kala her türlü mücadele mihrağı haline gelmiş bulunuyordu.

Bu esnada «Beyaz Rus» hareketi de teşekkül etmeye başlamış ve hissedilir bir kuvvet haline gelmişti. Böylece silâhlı bolşevik kuvvetlerine karşı vatanlarını savunan Şimalî Kafkasya Dağlılarına karşı ikinci bir düşman cephe daha teşekkül etmiş bulunuyordu. **Kazak gönüllüler fırkası** kendisini Rus ordusunun bir parçası addediyor ve aynı gayeye hizmet ediyordu. Onlar, müttefiklere bağlılıklarını ve bitaraf devletlerle bolşevikler arasında imzalanan «Brest-litovsk» anlaşmasını tahmâdıklarını ilân ediyorlardı. Gerçekten müttefikler tarafından büyük ilgi ve destek de görüyorlardı. Müttefikler, Kazakların, Şimalî Kafkasyalıların ve diğer milletlere mensup gönüllü muhariplerin Çarçı General Denikin'in emrine girmeleri için çaba gösteriyorlardı.

Diğer yandan, İnguşlar 1918 yılı ocak ayından Haziran'a kadar, İnguşistanı ikiye bölen Kazak köy ve kasabalarını dağıtmışlar ve onları yurt dışına köçmüşlerdi. Bu yüzden Kazak-Dağlı mücadelesi kanlı bir hal almış ve bunu gören Terek kazakları da Denikin'e iltihak etmişti.

Buna mukabil Şimalî Kafkasyalılar da Türklerden yardım talebetmeye karar verdiler. O sırada Azerbaycan'da Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa'nın kumandasında bulunan **Kafkas İslâm Ordusu**'na bağlı, Türkiye'deki Şimalî Kafkasyalılardan kurulu Şimalî Kaf-

kas Fırkası derhal imdada yetişti ve Dağıstan'a girdi. Kısa zamanda bu havaliyi müstevli bolşeviklerden kurtardı. Şimali Kafkasya Dağıtları büyük sevinç içindeydiler, vatanlarının düşmanlardan sür'atle temizleneceğine ve milli hükümetin artık iş görme imkânına kavuşacağına inanıyorlardı.

Şimali Kafkasya Hükümeti derhal Kafkasya'da bulunan Alman işgal kuvvetleri kumandanı ve Alman Hükümetinin Kafkasya'daki yetkili mümessili General Freiber Kresson Kressenstein ile görüşmelere başladı. General Freiber Şimali Kafkas Hükümeti temsilcisi Vassan Giray Cabağı ile yaptığı görüşmede Alman hükümetinin Şimali Kafkas hükümetini tanımaya hazır olduğunu bildirdi. Öte yandan Alman Generali Şimali Kafkas cumhuriyetini desteklemek için kuvvetlerini cenuptan şimale çekmeğe hazırlanıyordu. Fakat bu sırada sonuçlanan Mondros mütarekesi plânları altüst etti. Mütareke gereğince Türk ordularının Kafkasya'yı derhal boşaltması gerekiyordu. Türklerin boşalttığı muntakalara ise İngilizler ve Denikin birlikleri yerleşiyorlardı. İngiliz generali Thomson ve Gnl. Kori, albay Rarlison vasıtasıyla Dağıtlar cumhuriyetini Denikin'in emrine girmeye zorluyorlardı. Bunlara göre küçük milletlerin bağımsız yaşamaları imkânsızdı. Gnl. Thomson Gürcistan hükümetine de bir telgraf çekerek şimal hududunda bulunan Gürcü birliklerinin silâhlarından tecridedilmesini ve dağıtılmasını istiyor ve Çarlık Rusyası dirilene kadar Gnl. Kori kumandasındaki birliklerin nöbet tutacağını beyan ediyordu. Albay Rarlison ise daha da ileri giderek tehdidkâr bir üslûpla Denikin namına Şimali Kafkas hükümetini tazyik ediyor ve Gnl. Denikin'in idaresine girmelerini; aksi halde emrinde bulunan top ve diğer silâhların namlularını Şimali Kafkasya üzerine çevireceğini bildiriyordu.

Gnl. Denikin ise müttefiklerin gaye ve hedeflerini iyi bildiğinden, Rusya'da bolşeviklerle savaşılan kuvvetlerinin büyük bir kısmını Kafkasya'ya çekti ve Şimali Kafkasya'ya bütün gücüyle saldırdı. Müttefiklerin verdiği modern silâhlarla mücehhez Denikin birliklerine karşı vatanperver Şimali Kafkasyalılar ana-

yurtlarını tek başlarına korudular ve bu ölümlü kâhın mücadelesine hayatlarını koydular. Gnl. Denikin evvelki Kafkas harplerinden tecrübe kazanmış olacak ki son derece gaddar davranıyor ve Şimali Kafkas köy ve kasabalarını ateşe veriyordu. Bu suretle Şimali Kafkasya tam bir ateş deryası haline gelmişti. Gürcüistan hükümeti Şimali Kafkasya'ya her türlü yardıma koşmak için can atıyordu. Lâkin Azerbaycan hükümeti İngilizlerin baskısı yüzünden bu yardımın kendi topraklarından geçerek Şimali Kafkasya'ya ulaşmasına yardımcı olma imkânından mahrum olduğundan, ancak cüz'î bir yardım Şimali Kafkasya'ya ulaşabildi. Bütün bu ağır şartlar altında, umumî savaş tam bir facia ile sona erdi, fakat Şimali Kafkasyalılar mücadeleyi yine bırakmadılar. Milli kahraman Şeyh Uzun Hacı'nın emrinde toplanarak vatanlarını karış karış müdafaya devam ettiler.

Diğer taraftan Büyük İmam Şamil'in torunu Said Şamil'in yönettiği isyan hareketi de 1920 yılında aylarca sürdü.

Denikin kuvvetleri Moskova kapılarına dayanmış durumda iken bolşeviklerin Hariciye komiseri Çiçerin radyodan Şimali Kafkasya milletine hitaben «Sovyet hükümeti Müstakil Şimali Kafkasya'yı tanıdığını» ilân ediyordu. Komiser Narımanov da Necmeddin Godsili'ye yazmış olduğu mektubunda «Siz biliyorsunuz ki Sovyet Rusya, kendi rejimini istemiyen halkları buna icbar etmiyor ve Dağıstan'a müstakiliyet tanıyor» diyerek Şimali Kafkasyalılara Denikin'e karşı Bolşevikler ile birliğe te mücadeleye çağırıyordu. En küçük bile olsa dışarıdan yardım görme imkânından mahrum bulunan Şimali Kafkasyalılar ise Denikin'in insafsızca taarruzları karşısında yukarıda zikrettiğimiz yaldızlı bolşevik teklifine, istemeye istemeye itilmek zorunda kalmışlardı. Onlar «denize düşen yılanı sarı» kabildinden bolşevikler veya beyazlarla iş birliği yapma talihsizliği ile karşı karşıya bulunuyorlardı. Bu, engin bir denizde bogulmak üzere bulunan bir insanın son çırpınışları ve son kurtuluş ümidi idi.

Sabık Rus İmparatoriği'nu yeniden ihya

etme hayali ile sarhoş bulunan Denikin'in tarihi büyük hatası yüzünden talihsiz Şimali Kafkasyalıların güzel vatanları indifa eden bir volkan haline gelmişti. Bu ateşi söndürmek ve vaziyete bilâkaydışart hakim olmak isteyen Gnl. Denikin en seçkin kuvvetlerini Şimali Kafkasya'ya yığmış bulunuyordu.

Gnl. Denikin, tarihin hiçbir zaman affetmeyeceği bu hatasını mülteci olarak Avrupa'da bulunduğu sıralarda yazdığı «Rus İnkılabı'nın çerçevesi» adlı hatıra kitabında bizzat itiraf etmiş ve 1919 sonlarında kuvvetlerini Şimali Kafkasya'da toplamak suretiyle şimalde bolşeviklerle olan mücadeledeki durumunu zayıf düşürdüğünü ve bu yüzden Rusya'nın bu tarihi facia'ya sahne olmasına başlıca müsebbib olduğunu kabullenmiştir.

Nitekim mücadelesinin sonlarına doğru hatasını anlamış ve Şimali Kafkasyalıları bolşeviklere karşı ayaklandırmak için Şimali Kafkasya'nın müstakiliyetini tanıdığını beyan etmiş, lakin bu gecikmiş hareketi Denikin'i kurtarmadığı gibi Şimali Kafkasya'nın içinde bulunduğu felâketli durumu değiştirememiştir.

**

Denikin'le onu destekliyen müttefikler tarafından Şimali Kafkasyalıların ve diğer esir milletlerin en tabii hakları olan istiklallerine karşı işlenmiş bulunan bu tarihi cinayet, çağımız dünyası için en büyük belâ olan komünizmin kuvvet bulmasını ve yerleşmesini sağlayan en müessir sebep teşkil etmiştir. O devrin hadisatını tetkik ederek zamanımızda cereyan eden hadiselerle irca edenler şaşılacak bir benzerlik bulacaklardır. Ne kadar hayret ve esef edilecek bir manzaradır ki günümüzün devlet ve politika adamları bütün bu teorilerden rağmen komünizmin gerçek yüzünü idraktan mahrumdurlar ve komünistler hür dünyayı kandırmakta berdevamdırlar. Bizler bu acı durumu içimiz burkularak görüyoruz. Batı dünyası, hâlâ «komünizm ile barış içinde bir arada yaşama»nın imkân harici olduğunu anıyamamaktadır.

Komünizmi ve dolayısıyla Rus-Çin emperyalizminin dünyayı yutmayı derpiş eden ama-

cını bu devletlerin esareti altında bulunan milletler daha bedhî olarak, idrak etmektedirler. Onlar yine bilmektedirler ki ya var olmalı, ya da yok olmalıdır başka çıkar yol yoktur. Sovyet-Çin sömürgeciliği korkunç bir asimilasyon siyaseti gütmekte ve tehakküm ettikleri milletleri Ruslaştırmaya ve Çinleştirmeye çalışmaktadırlar. Bütün bu nâmûsait ahval ve şerait karşısında halledilmesi gereken en önemli problem «millî birlik ve beraberlik» şuurunu yaşatmaktır. Şimali Kafkasyalıları komünist rejim tarafından sun'î parçalara ayrılmış ve etnik grupların müstakil milletler oldukları fahiş yalanı yerli halka aşılarmaya çalışılmıştır. Bu durum el'an yürürlüktedir.

İşte bunun içindir ki Şimali Kafkasyalıları 11. Mayıs 1918'in her senei devriyesinde mazlum vatanlarını ve öksüz milletlerini yadederken yukarıda arzettiğimiz «millî birlik ve beraberlik» şuurunun önemini bir kat daha takdir etmeli ve milliyetperverliğin, vatanperverliğin bu gayeye hizmet etmek olduğunu bütün vuzuhuyla idrak etmelidirler.

Ote yandan biz Şimali Kafkasyalıları 11. Mayıs'ı sadece millî bayram olarak değil, millî bir matem olarak da anıyoruz. Zira 1919 yılının mayıs ayında Şimali Kafkasya Cumhuriyeti bağımsızlığını kaybetme talihsizliğine uğramıştır.

11 Mayıs'ta, dünyanın dört bucağına dağılmış bulunan muhacir Şimali Kafkasyalıları ve onların ahfadı anavatanlarını kalbi iştihakla hatırlamalı ve mensup oldukları masum milletlerinin düçar olduğu felâketi bir kere daha hür dünya kamu oyuna duyurmalıdır. Bilhassa Türkiye'de ve yakın Şark'da yaşayan Şimali Kafkasyalıları «bağımsız Şimali Kafkasya» idealini yaşatmayı ve atalarının bu mukaddes gayeye etmiş oldukları hizmeti daha da ileriye götürmeyi kendilerine en aziz ve en mübarek bir vazife bilmelidirler. Büyük Allah Şimali Kafkasya'nın makûs talehini en iyiye ve en güzeye kalbetsin ve diğer kardeş esir ülkeleri de mes'ut günlere erdirmeye hür yaşamaya lâyık milletdaşlarımızı aydınlık ve müreffeh yarınlara erdirtsin.

Çin-Rus emperyalizmi ve Komünistlerin zülûm metodları (*)

İsa Yusuf ALPTEKİN

Sabık Doğu Türkistan Devleti Genel Sekreteri

Pek muhterem Türkiyeli soydaşlarım.

Hepimizin müşterek Ana yurdu olan Türkistandaki gayri insani ve gayrikabili tahammül o korkunç komünist mezaliminden kaçarak İran, Afganistan, Hindistan, Pakistan, Suudi Arabistana iltica etmiş olan vatansız, himayesiz, sefil, perişan ve mağdur yüzbinlerce Türkistanlı muhacirlerle Türkiye'ye yerleşen binlerce Türkistanlı kardeşleriniz adına sizleri sevgi, hürmet ve muhabbetle selamlarım.

Komünizmin ne kadar korkunç ve ne kadar büyük bir tehlike ve ne müthiş bir afet olduğunu bizzat görmüş ve yaşamış bir kardeşiniz sıfatıyla sizlere hitap ediyorum.

Komünizmin izyüzünü ve onun başlıca vasıflarını size burada açıklamayı ve bugün esaretinde inettiği Türkistanlı kardeşlerinizin feci durumlarını bir kaç kelime ile tebarüz ettirmeyi milli bir borç telâkki ederim.

Aziz Kardeşlerim.

1) Kendisini hakkın, hürriyetin ve adaletin çetin müdafii, esir milletlerin ve fakirlerin hamisi olarak tanıtmak gayretinde olan Kızıl Çin ve Sovyet Rusya komünizminin esas gayesi, tek kelime ile aziz Türkiyemiz dahil olmak üzere bütün

İ. Y. Alptekin

Dünyaya hakim olmaktır.

2) Komünistlerin, esir milletlerin hürriyet ve istiklallerine şiddetle taraf-tar gözükmeleri, tarihin kaydettiği en büyük yalanlardan biridir.

3) Komünistler, hak yerine haksızlık, hürriyet, adalet ve insaniyet yerine bu mukaddes mefhumların tamamen aksini yaparlar.

*) İstanbul'da düzenlenen «Komünizm'i tel'in ve gafilleri uyarma» mitinginde yapılan konuşmanın tam metnidir.

4) Tâ başlangıcından bugüne kadar devam eden komünist siyasetinin tarihi seyri, esaretinde tuttuğu çeşitli milletlerin milli benliğini, dinlerini, dillerini, medeni ve insani umdelerini tamamen yok etmek şeklinde kendini göstermiştir. Bunun tatbikatını ve doğurduğu elim neticelerini biz, Türkistanlılar, memleketimizde her sahada acı bir şekilde gördük.

5) Komünistlerin ağızlarından hiç düşürmedikleri (SULH) kelimesi, fiiliyatta bizim anladığımız manada sulh değildir. Onların (sulh) dedikleri şey, hakikatta ise mücadele etmek ve müesses nizam ve huzuru bozmak ve durgun suyu bulandırmak demektir.

6) Komünistlerin ağızlarından hiç eksik etmedikleri diğer bir husus da (her türlü istilâ ve sömürgecilığe karşı oldukları) iddiasıdır. Hakikatta ise esas maksatları komşu milletleri ve istiklâllerine henüz kavuşmuş olan yeni müstakil milletleri kendi boyunduruğı altına almak ve sömürmektir.

7) Komünizm öyle bir zehirdir ki bir damlası, bütün bir denizi zehirlemeye kâfi gelir. Komünistler, Batılıları, sömürgecilikle itham etmesine ve batılıları sömürgelerini terketmeye davet etmelerine rağmen Türkistan, İdil-Ural, Azerbaycan, Kırım, Şimali Kafkasya, Tibet, İç Mogolistan, vesaire gibi kendi müstemlekelerini terk etmeyi katiyyen istememekte ve böyle bir şeyi hayallerinden bile geçirmemektedirler. Milletlerin yakın tarihleri göstermiştir ki komünistler, iktidara seçimle değil, daima şiddet ve zor kullanarak gelmişler fakat bir defa iktidarı ellerine geçirince de bir daha bırakmak istememişlerdir.

8) Komünistlerin beynelmilel siyaset alanında ortaya attıkları (Sulh içinde beraber yaşama) prensibi, hakikatta ise yalnız ve yalnız komünistlerin yaşaması, ajanlarıyla uşaklarının beraber yaşaması demektir.

9) Kızıl Çin ile Sovyet Rusyanın Doğu Türkistan, Tibet, İç Mogolistan, Mançurya, Batı Türkistan, İdil-Ural, Kırım, Şimali Kafkasya ve Azerbaycan gibi sömürgelerinde ve göz koydukları diğer memleketlerde aradıkları ve elde etmek istedikleri şey şunlardır :

a — Rus ve Çin emperyalizminin hunhar emellerine kayıtsız ve şartsız itaat ve hizmet edecek kuklalar bulmak ve yaratmak.

b — Mütecaviz Rus ve Çin, askeri gücünün kuvvetlenmesi ve beslenmesi için lüzumlu her çeşit yeraltı ve yerüstü servet kaynaklarını ve iktisadi kıymetleri ele geçirmek.

c — Gayri insani en ağır şartlar altında kendisine verilen her türlü işi ses çıkartmadan, hiçbir itirazda bulunmadan, tıpkı bir robot gibi günde 18 saat fasılasız çalışan köle işçiler yaratmaktır.

10) Komünistler, kendi menfur emellerine ve sert ıcratına karşı en büyük engel ve tehlike telâkki ettikleri dine karşı 3 cepheli bir siyaset takip etmektedirler. Şöyle ki :

a — Dini, son derece zabt ve rabt altına almak ve sıkı bir kontrol altında tutmak.

b — Dünyayı aldatmak için dini, kendi siyasetlerine alet olarak kullanmak.

c — Esasta ise dini, kökünden yok etmektir.

Bunlardan başka şunu da ehemmiyetle tebarüz ettireyim ki : bugün başta Doğu Türkistan ve Batı Türkistan olmak üzere Çin - Rus esaretindeki memleketlerde en az rastlanan veya hiç rastlanmayan iki şey vardır. Bunlardan birincisi : İnsanoglu için en mukaddes ve en kıymetli bir varlık olan her türlü şekil hürriyet. İkincisi ise : insanoglunun yaşaması ve kendi varlığını devam ettirebilmesi için lüzumlu gıda ve giyim maddeleri.

Gene şuna ehemmiyetle işaret edeyim ki :

Çin - Rus esaretine düşmek bedbahtlığına uğrayan, zavallı milletlerin müstevli Hükümete herşeyi vermesi, çok çalışması buna mukabil pek az şey istemesi şarttır. Binaenaleyh komünist istilasına uğramak felâketine duçar olan milletler için başlıca iki çıkar yol vardır.

a — *Hürriyet ve istiklâlden, maddi ve mânevî ve millî bütün varlıklarından katiyyen vaz geçmek suretile ya tamamen komünistlere inkiyad ve teslim olmak ve onların bütün arzu ve emirlerini kayıtsız ve şartsız karfiyyen yerine getirmek.*

b — *Veya tamamen yok olmayı göze almaktan ibarettir.*

Şimdi sizlere Çin - Rus komünistlerinin bu gayelerine ulaşmak için uyguladıkları caniyane ve hainane usul ve metodlarından kısaca bahsedeyim. Bu usul ve metodlar şunlardır :

1 — Katliâmlar.

2 — Kitle halinde umumî tevkifler ve hapisler.

3 — Çeşitli zulüm ve işkenceler.

4 — Her türlü şiddet ve terörler.

5 — Gayri insanî toplama kamplarına, Sibiryaya ve Taklamakan çölüne sürgünler.

6 — Umumî tehçirler.

7 — Sun'î açlık yaratmalar.

8 — Her türlü vasıttan faydalanan her çeşit yalan propagandalar.

9 — Kabileden millet yaratmak, lehçeden dil ihdas etmek ve birbirinin arasına nifak sokmak suretile esaretindeki milletleri parçalamak, babayı evlâda, evlâdı babaya, kadını kocaya, kocayı kadına karşı ajan olarak kullanmak.

10 — Esaretindeki milletlerin dini, dilini, millî örf ve âdetlerini, çeşitli vasıtalarla unutturmak suretile assimile ve imha etmek.

Bugün bütün Dünya Türklerinin anayurdu olan BÜYÜK TÜRKİSTAN'ın doğu kısmını teşkil eden (Doğu Türkistan) da Kızıl Çin, (Batı Türkistan) da ve diğer Türk Ülkelerinde Savyet Rusya, işaret ettiğim bu gayelerine ulaşabilmek için arzettiğim bu usul ve metodların 60 milyon müslüman Türkün üzerinde kemali şiddetle tatbik etmiş ve etmektedirler. Bu hususta sizlere, binlerce delil ve misaller gösterebilirim. Fakat, burada bana tahsis edilen vaktin pek kısalığı dolayısıyla sizlere yalnız Kızıl Çin'in mezalimi hakkında ancak bir kaç misal zikretmekle iktif edeceğim. Kızıl Çin, istilâ ettiği (1949 da) Doğu Türkistan-da :

1 — Halk düşmanı, inkılâp aleyhtarı, pantürkist, panislamist, aşırı milliyetçi, Amerika muhibbi, gerici, toprakgâsı gibi çeşitli ithamlarla Doğu Türkistanı işgalindenberi geçen 16 sene zarfında başta dinî, siyasi, millî liderler, ihti-

yri insani toplama kamp-
ya ve Taklamakan çölüne

numi tehçirler.

n'i açlık yaratmalar.

r türlü vasıttan faydala-
yalan propagandalar.

bileden millet yaratmak.

ihdas etmek ve birbirinin

sokmak suretile esaretinde-

zarçalamak, babayı evlâda,

kadını kocaya, korayı ka-

n olarak kullanmak.

aretindeki milletlerin dini-

lli örf ve âdetlerini, çeşitli

atturmak suretile assimile

k.

ütün Dünya Türklerinin

BÜYÜK TÜRKİSTAN'ın

teşkil eden (Doğu Türkis-

Çin, (Batı Türkistan) da

Ülkelerinde Sayyett Rus-

im bu gayelerine ulaşabil-

tiğim bu usul ve metodla-

müslüman Türkün üzerin-

ette tatbik etmiş ve etmek-

ususta sizlere, bënlerce de-

gösterebilirim. Fakat, bu-

is edilen vaktin pek kısa-

sizlere yalnız Kızıl Çinin

unda ancak bir kaç misal

tif edeceğim. Kızıl Çin,

949 da) Doğu Türkistan-

c düşmanı, inkılâp aleyhi-

t, panislamist, aşırı milli-

muhıbbi, gerici, toprak-

ithamlarla Doğu Türki-

beri geçen 16 sene zarfın-

siyasî, millî liderler, ihti-

lâl öncüleri, milliyetçi, Türkçü ve va-
fanperverler olmak üzere 300.000 insanı
tevkif etti.

2 — Masum kimselere, işlemedikle-
ri uydurma suçları zorla ve kerben ikrar
ettirmek için şu işkenceleri tatbik etti :

a — Tırnaklarının arasına çivi sok-
mak.

b — Vücutlarına kızgın yağ dök-
mek.

c — Müttehimlerin derisini yüz-
mek.

ç — Günlere aç ve uykusuz ayak
üstü tutmak.

d — Kış günleri çiril çıplak ıslak
çuvallara sokup ağaç dallarına asmak.

e — Buz tutmuş tahta dolaplara çı-
rıl çıplak sokmak.

f — Burnuna acı kırmızı biber üf-
lemek.

g — Tel kamçılarla müttehimleri
döğüp kan revan içinde bıraktıktan son-
ra Kızıl Çin, bu 300.000 müslüman

Türkten, arzettiğim bu işkence usullerile

bidayeten hazırladığı ve kerhen ikrar et-
tiği 160.000 suçluya, sözde halk mahke-

meleri huzurunda ve zorla toplattırılan

halk yığınlarının gözü önünde yapılan,

fakat hakikatte ise bir komediyadan baş-

ka bir şey olmayan güya açık halk mah-

kemelerinde suçlarını tekrar ikrar ettik-

ten sonra bu mahkemeler vasıtasile idama

mahkûm ettirdi. Günahları öz vatanla-

rını sevmekten, onun hak ve hürriyetini

istemekten, başka bir arzuları olmayan

bu 160.000 masum yurddaşımıza yakın-

larının sessiz ve ıslak göz yaşları önünde

verilen ölü mezarlarının infazı hususun-

da Kızıl mahkemelerin uyguladıkları infaz

sistemi şöyledir.

1 — Baş aşağı ağaçlara asarak öl-
dürmek.

2 — Hamile kadınları sırt üstü ya-
tırarak bizzat kocalarına veya başka biri-
sine karnını çığnetmek suretile öldür-
mek.

3 — Ağız kapalı çuvallara sokarak
nehirlere atmak suretile boğup öldürmek.

4 — Mezarlarını bizzat kendilerine
kazıdıktan sonra diğer bir masuma dip-
diri gömdürmek suretile öldürmek.

5 — Mahkûmların, vücutlarının
muhtelif yerlerine çivi çakmak suretile
öldürmek.

6 — Atların kuyruğuna bağlayarak
sürükleyip öldürmek.

7 — Mahkûmların ayaklarını bağla-
yarak ters istikamette iki hayvana çektir-
mek suretile vücudunu parçalayarak öl-
dürmek.

8 — Sönmemiş kireç kuyularına
atmak suretile öldürmek.

Bugün esir Türk dünyasının yegâ-
ne istinadgâhi ve son kalesi, Orta Doğu
ile Hür Dünyanın muvazene unsuru

bulunan aziz Türkiyemizin, biz Çin - Rus

esiri türklerin uğradıkları komünizm fe-
liketi ve musibetinden masum kalması-

nı canı gönülden temenni ederim. Çünkü

Türkiye, yalnız Türkiyelilerin değildir.

Türkiye, bütün Dünya Türklerinin ümit-

le baktığı bir vataandır. Bu Vatanın se-

lâmeti, bütün Türklerin ve bütün slâm

Aleminin ve hatta bütün Dünyanın selâ-

meti demektir. Bu mukaddes Vatanı, bi-

zim uğradığımız feci akibete düşürmek

isteyen bedbahtları, bu vatani sosyalizm

kisvesi altında komünist peyki haline ge-

tirmeye uğraşanları nefretle uyarmak is-

teriz. Artık gaffetlerinden uyanınlar. Bu

gibi menfur teşebbüslerde bulunan gafil ve bedbahtların şeni teşebbüslerine sür'atle ve şiddetle mani olmasını sayın hükümetten ehemmiyetle ve ısrarla talep ve rica ederiz. Zira tarihi hâdiseler göstermiştir ki Çin ve Rus, Türkün milli ve ezeli düşmanıdır. Bu düşmanlar, her fırsatta, Türkü ezmeyi ve imha etmeyi kendülerine millî bir gaye edinmişlerdir.

Biz türkler bütün gücümüzle komünizmi ezmeliyiz ve memleketimize sokmamalıyız. Çünkü bugün komünizm denilen menfur rejim, artık bir ideoloji olmaktan ve bazı gafillerin iddia ettikleri gibi geri kalan Türkiye'yi ileri götürecek çıkar yol olmaktan çıkmış, ve Türklerin milli düşmanlarının sadece istilâ ve imha vasıtası haline gelmiştir.

Allah, ikinci vatanımız olan aziz Türkiye'mize refah, saadet, huzur ve sükun, birlik ve beraberlik versin.

Muhterem kardeşlerim. Sözlerime burada son verirken Allah ve Resul hürmetine, İslâmiyeti koruyarak ve yayarak, bu dini, beynelmilel ve alemşümül bir din haline getiren Sultan Satuk Buğra Han Gazi, Mahmut Gaznevi, Baburşah gizi İslâm Fatihleri hürmetine, Dünyaya ilim ve irfan ışığı tutarak medeniyete ve islâmiyete büyük hizmetlerde bulunan başta İmamı Buhari, Zemehşeri, Tirmizi, Serehsi gibi büyük din alimleri hürmetine, başta Farabi, İbni Sina, Harzemi ve Uluğ Beg olmak üzere Türklüğün şan ve şerefini yükselten ilim adamlarımızın hürmetine, aslında Türkistandan gelecek siz Türkiye'li kardeşlerimize bu güzel Vatanı kazandıran Tuğrul Bey, Alp Arslan ve Ertuğrul Gazi gibi fatihlerin hürmetine siz kardeşlerimizden ricamız şu-

dur ki : damarlarında sizinle aynı asil kanı taşıyan, aynı dili konuşan, aynı dine salık, Çin ve Rus esiri 60 Milyon esir ve bahtsız soydaşlarınızı unutmayınız. Onları kendi acı mukadderatı ile bu kadar başbaşa bırakmayınız. Dünyada hayvanları koruyan müteaddit cemiyetler olduğu halde, bukadar şanlı ve şerefli bir tarihe sahip olan biz Türkistanlıların hakkını koruyan, hukukunu müdafaa eden hiçbir zümre ve hiçbir kimse yoktur. Dünyadaki diğer esir milletlerin ırkdaşları, dindaşları ve komşuları ve hatta Kızıl Çin ve Sovyet Rusya bile onların kurtuluş dâvalarına mânen ve maddeten büyük yardımlarda bulundukları halde biz Türkistanlılar ve diğer Sovyet esiri müslümanlar maalesef şimdiye kadar ne ırkdaşlarımızdan, ne dindaşlarımızdan, ne komşularımızdan ve ne de dostumuz olması gereken Amerikadan en ufak bir yardım ve müzaheret görmedik ve görmemekteyiz.

Keza Doğu Türkistan gibi aynı Kızıl Çin'in bir müstemlekesi olan Tibetin millî dâvası, müslim ve gayri müslim bazı Devletler tarafından 1959, 1960 ve 1965 senelerinde Birleşmiş Milletlere intikal ettirildiği halde bizim Doğu Türkistanın millî dâvasının da bu Beynelmilel Teşekküle aksettirilmesi için 16 senedenberi binbir mahrumiyetlere katlanarak yılmadan sarfettiğimiz bunca gayretlerimize rağmen koca Hür Dünyada maalesef iki Devlet ortaya çıkıp bize yardım elini uzatmadı.

Şunu da ehemmiyetle hatırlatayım ki biz Doğu Türkistanlıların ve diğer esir müslümanların Türkiye'den istediğimiz şey Kızıl Çin ile Sovyet Rusyaya

KAFKAS'IM

Kafkas'ım
Vatanım, özyurdum
Evrenin mutsuzluğuna alıştım
Senin sensizliğine alışamadım
Senin özlemine dayanamadım
Düşümde sen, gülüşümde sen
Binlerce can... Yoluna kurban...
İnan...
Kafkas'ım
Onyedi yıl senin için yaşadım
Nabzım senin için atar
Damarlarımda kan
Senin için eder deveren
Ve
Bu evren senin için
Döner durmadan
Binlerce can... Yoluna kurban...
İnan...

Kafkas'ım
Onyedi yıl seni aradım
Ninemden duydum masalını,
Dedemden dinledim şanlı destanını
Gecemden;
Bir yudum aş ister gibi seni istedim
Düşüme düşesin dedim
Çok ağladım, bel bağladım
Sana yalvardım
Binlerce can... Yoluna kurban...
İnan...
Kafkas'ım
Ak kırçıl sineni, doyasıya sar beni
Kahrolsun feleğe
Lânet olsun kadere
Beni senden ayıran ayıran herşeye
Binlerce can... Yoluna kurban...
İnan...

Aynur BAYCAN

karşı harp ilân edilmesi ve yurdumuzun bu müstevlilerden kurtarılması değildir.

Esasen bunun mümkün olmadığını biz de pek âlâ biliyoruz. Hatta biz Türkistanlılar, Türkiye Hükümetinin yapamayacağı ve onu müşkül duruma sokacak bir talepte bulunmayı ve bizden dolayı Türkiyenin durumunun sarsılmasını, millî menfaatlarının tehlikeye düşmesini katıyen istemeyiz. Çünkü Türk Dünyasının yegâne hür parçası olan aziz Türkiyemizin selâmetini, devam ve bekasını biz de elbette isteriz. Türkiyeden ve siz kardeşlerimizden istediğimiz şey sadece, unutulmuş Türkistanın ve diğer esir Türk ülkelerinin tanıtılması, millî dâva ve meselelerimizin dünyaya yayılması ve tıpkı Cezayir, Keşmir, Filistin, Tibet ve Maca-

ristan dâvaları gibi herkesçe bilinen ve desteklenen beynelmûlel bir dâva haline getirilmesi için sarfetmekte olduğumuz faaliyetimize ve yapacağımız çeşitli propaganda ve neşriyatımızı manen ve maddeten desteklemesinden ibarettir. Bundan başka rica ettiğimiz diğer bir husus da Türk Yayın ve Basınının dahi bizim millî dâva ve meselelerimizi desteklemesini ve en azı bizi sömüren ve imha etmek isteyen Kızıl emperyalistlere karşı umumî bir kin ve adavet duyulmasının sağlanmasını istemekten ibarettir. Gene tekrarlayayım ki bizi bu derece yalnız bırakmayınız, bize müzahir olunur. Hepinizi sevgi ve saygılarımla selâmlayarak huzurunuzdan ayrılıyorum..

Şamil'in hayatından sahneler :

AHULGOH MUHASARASI

Zübeyde ŞAPLI

1838 senesi imtidadınca bütün Dağıstanda bir ölüm sükûtu hüküm sürüyordu. Kabilelerin yanına çekilmiş olan Şamil hücumlarına fasıla vermişti. İmamın bu kat'i sükûtu Moskova hükûmetini telâşa düşürmüştü ve Şamilin gittikçe büyümekte olan iktidarına karşı en kat'i tedabirin alınmasını ve şimali Dağıstanda kat'i bir sefer tertibini emretmişti.

Şamil'in âtil oluşu mucibi hayretti!.. Gizli düşünceleri ne idi?... Tehlikeli projeleri ne olabilirdi?...

Ruslar'ın âtil sandıkları Şamil kini gittikçe büyümekte olan Kafkasyada cihadı mukaddes ilân etmişti. Şamil bir camiden öbürüne koşuyor, uçurumlarla ayrılmış ıssız yaylalardan geçiyor ve napilerini teşci ediyor ve her tarafta onların yenilmez imanlarına hitap ediyordu. Her tarafta vakur siması dikiliyor.. ve Dağıstan tepeleri uzun dualarının aksi sedasile çınliyordu. Ehaliyi teşci ediyor ve Tanrıyı imdadına çağırıyor; müritle-
rinin cidal aşkını yükseltiyor ve hiçbir vakit ümitlerini kaybetmemelerini telkin ediyordu... Ümit ve saadetle vecd haline gelen halk kurtarıcılarına hayır dualar ediyor Çerkes Kasım'ın eteklerini öpüyor ve ayağının tozuna yüz sürüyordu.. sonra, hep bir ağızdan Kur'anıkerimden âyetler okuyorlardı...

Allah büyüktür, Muhammed Peygamberimizdir. Şamil bizi kurtarmak için

Allah tarafından gönderilmiştir.

Kırk yaşlarındaki hırstan azade ve mütteki genç imam Şamili halk ilâhi bir sevgi ile seviyor aynı zamanda hışmından dehşetli ürküyordu. Şamil uzun boylu, uçuk beyaz tenli, kaşları çok mukavves idi ve başını da Kafkaslılara has bir vekarla dik tutardı.

Bu başı örten ve tezyin eden siyah kürkten kalpağının üzerine kar gibi beyaz bir sarık sarılmıştı. Bu sarığın bir ucu beli hizasına kadar arkasına sarkardı... Bu imamlığının yegâne alâmeti idi. Bundan başka kendisini diğer Lezgililerden ayırt edecek yegâne fark pek basit olan yün Çerkeskasının beyaz oluşu idi.

Şamilin etvar ve harekâtı kibar idi. Eşkâli veçhiyesi çok güzel idi. Bilhassa bakışında büyük bir tatlılık ve sükûn aynı zamanda da şiddetli bir azim okunurdu.

Kafkasyadaki Rus Orduları Baş Kumandanı General Golovin bir sefer plânı hazırlamıştı. Bu plân kısmen İmparator tarafından tadil edilmişti. Bu plân üç kısma ayrılıyordu:

Birincisi: Çerkezistanda Karadeniz sahillerine kadar varmak,

İkincisi: Yukarı Samur kabilelerini kat'i bir inkiyada almak,

Üçüncüsü: Çeçenistan ve Dağıstanı fethetmek.

Bu seferlerin her biri için birer ordu toplandı. Şamil tarafından tahkim edilmiş

olan Ahılgoğun zaptını istihdaf eden plâmanın üçüncü kısmı General Grab'a tevdi edildi.

Ahılgoğ; yeni Ahılgoğ ve eski Ahılgoğ olmak üzere iki kısımdan müteşekkildi. Her birisi yüzlerce kadem irtifada ve üç tarafı yani şark, şimal ve garbı Andikuyusu nehrile çevrilmişti. Aşilta nehri iki Ahılgoğu ayıran dar uçurumun dibinden cereyan ederek şimalde Andikuyusuna katılıyordu. Yeni Ahılgoğ eski Ahılgoğtan daha yüksekti, ikisi birbirine Aşilta nehrinin kaynaştığı derin çukurun üstünden hafif bir tahta köprü ile bağlanmıştı. Surhay burcu da Ahılgoğ'a hakim sivri sarp ve pek yüksek kayaların üstüne bina edilmişti.

Rusların hareketsizliğinden istifade eden Şamil Ahılgoğu zaptedilmez bir hale getirmişti. Niyeti burada Moskova Hükümetine karşı koymaktı.

Fakat Şamil, uzun menzilli ağır topların sarp ve çetin dağ yollarından getirilemeyeceğini zannederek aldanıyordu. Hakikaten General Grab da bu mühlik silâhları ancak bir çok tereddütlerden ve fedakârlıklardan sonra getirtebilmişti.

Dağıstanın şimal ve şarkındaki askeri kuvvetlerin kâffesi General Grab'ın emrine verildi. Bunlar on beş bin kişi kaddı. Kafkas kıtaatından diğer teşekküller ezcümle dört piyade taburu kendisine iltihak etti. Ayrıca Şamile düşman olan ve Moskova parasile satın alınmış bulunan üç bin kişiden mürekkep Hanatlı milisler de bu mevcudu kabarttı. Milislerin başında Mühtevlili Ahmet Han vardı.

1839 senesi ilk baharında Rus ordusu her taraftan barbar sürüleri gibi ilerliyor, yoluna rast gelen her şeyi yakıyor,

yakıyor ve öldürüyordu. Zengin buğday tarlaları, meyva bahçeleri, ormanlar bu yakıp yıkmaya ve çapulculuğa haris elerden kurtulmuyordu... Ceman 30 tabura baliğ olan Rus kuvvei seferiyesinin kahir kuvvetine rağmen Ahılgoğ iki aydan fazla bir zaman mukavemet edecekti.

Şamil on bine yakın Çeçen ve Lezgi cengâveri toplamıştı. İmamın bir haberi üzerine en uzak kabileler bile yüksek dağlarından inmişlerdi. Mayısta naipleri Taşof Hacı Surhay ve Ali Beyi üç bin süvari ile müstevlileri durdurmak üzere Miskit tarafına gönderdi. Kendisi de beş bin süvari ile 30 Mayıs günü akşama doğru Erguvani köyü civarında Rus kuvai asliyesine hücum etti. İki gün iki gece devam eden kanlı muharebeden sonra Şamil çekilmeğe mecbur oldu. Miskit ormanında da naipleri mağlûp oldular.. ve kuvvetleri dağıldı. Şamil General Grab kıtaatını Erguvani ve Miskitte önliyeceğini ümit ediyordu. Fakat tasavvuru boşa çıkınca Ahılgoğa kapandı ve çarın kuvvetli ordusuna karşı orada muannidane müdafaaya karar verdi.

Haziran ayının 12. ci günü harp tarihinin kaydetmediği müthiş ve gayri müsavi muhasara başladı.

Ahılgoğa kapanmış olan ahalinin miktarı kadın ve çocuk da dahil olmak üzere dört bin kişiyi geçmiyordu. Bunların içinde Şamile iltica etmiş olan Rus ve Lehli asker kaçakları da vardı.

Biriktirilmiş olan erzak teddidî imkânı olmadan günden güne azalıyordu. Suyu gelince: Bunu sarp yamaçlardan geceleyin ve düşman ateşi altında yüzlerce kadem inerek Aşilta veya Andikuyusun-

dan tedarik etmek lâzımdı.

Zaten getirilebilen su zayıflamış, aç ve bitap halka kifayet edecek kadar değildi. Su getirmeğe giden gönüllülerden bir çoğu geri dönmüyordu. Aldıkları bir kurşun yarası ile sarp kayalıklar arasında, keçi yollarında düşüp ölüyorlar veya can çekişiyorlardı. Bunlar hayatlarında olduğu gibi sade ve kahraman olarak ölmesini biliyorlardı. Yukarıda herkes bunların avdetini bekliyordu. Fakat fazla ge- ciken bir daha dönmüyordu.

Miskit hezimetinden sonra Şamilin kuvvetlerle birleşmemiş olan Surhay burcu sahip ve kumandanı naip Surhayın yerine naip Ali Bey 100 kadar cen- gâverle bu burcu müdafaaya memur edildi.

General Grab Surhay burcunu yık- madıktan sonra Ahılgoğun zaptının im- kânsız olduğunu anlamakta gecikmedi. Üç Rus taburu Surhay kayasını kuşattı- lar, şiddetli ateş açtılar fakat bir netice elde edemediler, çünkü surlar büyük taş yığınlarile Rusların nazarından mestur idi. Topların menzili kâfi değildi. İki de- fasında Ruslar kurşun, taş ve yanar ağaç yağmuru altında kayanın tepesine tırma- nabilirdiler... İkisinde de müthiş göğüs göğüse savaştan sonra geri atıldılar. İçle- rinde pek azı kurtulabilmişti. Zayıat bü- yüktü. Ruslar için bu bir ademi muvaf- fakiyetti. Surhay burcu metanetle düş- mana meydan okuyordu. Fakat Şamile pahalıya mal olmuştu. Burcun müdafii ve en kahraman naiplerinden birisi olan Ali Bey bir çok müritleri ile beraber şe- hit olmuştu. Ali Beyin ölümü imamı çok müteessir etti. Burcun mukavemet ede- miyeceğinden korkuyordu. Neticeten Ahılgoğ tehlikede idi.

Buna rağmen bile dayanıyordu. Mazgalları her tarafa ölüm ve ateş yağ- dırıyordu. Surhay burcu durdukça Ahıl- goğ sonuna kadar mukavemet edebilirdi. Bu kanlı kaya kendisine tecavüz ce- saretinde bulunanları ayaklarının altına alıyordu.

Fakat yeni düşman kuvvetleri eski- lerini takviye ettiler... Muharebe mey- danına yeniden gelmiş olan ağır çaplı toplar burcu bombardımana başladılar. Bu defa burç hâk ile yeksan oldu. Az zaman içinde burcun hayatta kalan son müdafileri canlı canlı duvarların enka- zı altında kaldılar... bu onların ebedi me- feni oldu... 4 Temmuzda burçtan eser

kalmamıştı...

Bugün dahi Ahılgoğ'un yüksek Surhay burcu yakınında birkaç lezgi cengâverinin kar altında vücutları hiç bozulmadan yatmakta oldukları rivayet olunmaktadır. O felâket gününden beri hiç bir şey değişmedi... son vaziyetleri, silâhları, elbiseleri, hiç bir şey değişmedi... hiç bir el onlara dokunmadı... hat-tâ yırtıcı hayvanlar bile...

Surhayın sukutu meşum oldu. Netice kat'îye üzerinde tesirini gösterdi... Bu bir yara idi. Bu andan itibaren kana-mağa başladı. Sonuncu güne kadar ka-nadı.

ber netice yaklaşıyordu. Bu netice kendi nazarlarında ölümden beter ve daha menfur bir şeydi. Teslim olmak mı?... asla!... Ölüm bin kere müraecah...

Şamil kadın ve çocukları Ahılgoğ'tan çıkarmak maksadile bir mütareke teklif etti. General Grab bu teklifi kabul etti. Fakat pek ağır bir şart koştu:

Şamil büyük oğlu Cemaleddin'i rehine olarak kendisine teslim edecekti. 9 yaşındaki bu masum çocuğu haşin ve gaddar ellere düşmesi kaygusile Şamil'in kalbi endişelerle titredi.

Üç hafta daha geçti. İmam ümit ediyordu... Acaba zamanı kazanmak

General Grab ordusu adım adım ilerliyordu. Muhasara çemberi gittikçe daralıyordu.

Dağlılar kahramanca ve hayatı istihkar ederek kendilerini müdafaa ediyorlardı. Üç hafta böylece geçti.

Üç hafta sonunda felâket başladı. Vaziyet gayrı kabili tahammül idi. Fakat Ahılgoğ teslim olmamakta ısrar ediyordu. Kafkashlar sonuncu ümitlerine sıkı sıkıya sarılmışlardı. Bununla bera-

istiyordu...

General Grab ateşi kesmişti. Fakat Şamil tarafından bir cevap gelmediğini görünce Ahılgoğu daha şiddetli bir bombardımana tuttu.

Şamil ehalinin tekrar kırıldığına şahit oluyordu. İhata duvarları yıkılıyor ve mevki zayıflıyordu. Sadık Surhay bin müşkülâtı iktiham ederek kendisine iltihak edebilmişti. Fakat o da imamının yanı başında vurularak şehit oldu.

Şamil'in kalbi yırtılıyordu. Tebeası can çekişiyordu. Onları ancak kendisi kurtarabilirdi. Artık tereddüde mahal yoktu. Vazifesi yapacağını kendisine emrediyordu. Bütün çocukları sonuna kadar mahvolsalar bile vazifesini yapmağa mecburdu. Bu kararı verince imamın başı doğruldu... fakat babanın başı bükülmüştü.

18 Ağustos'ta Cemaleddini göndermeğe mecbur oldular. Vedâ sahnesi pek acı oldu. Kendisinden bir yaş küçük olan kardeşi Gazi Muhammed şefkatle kendisine sarılmıştı. Kendisini ayırdıkları vakit Cemaleddin'i kendisinden uzaklaştıran menfur Ruslara karşı küçük yumruklarını sıkarak lânetler okuyordu. Henüz memede olan en küçük kardeşi annesi Cevheratın kucığında sakın uyuyordu.

Hareket zamanı gelmişti. Cevherat son defa olarak Cemaleddini bağrına bastı. Son defa olarak onun göz yaşlarıyla ıslanmış ateş gibi yanağını yüzünde hissetmişti... artık bir daha onu göremiyecekti. Kader böyle...

Şamil yavrusunu yerden kaldırarak göğsüne sıktı. Ona gülümsedi. Sonra tekrar yere koydu. Elile mini mini başını okşadı.

Çocuk bir kaç Lezginin refakatinde ve önlerine beyaz bayrak olduğu halde tepeden aşağıya inmeğe başladı. Babası kaşları çatılmış gitmesine bakıyordu. Çocuğunu koruması için allahtan niyazda bulundu. Bütün müritleri âmin dediler... Fakat çocuk Rus karargâhına henüz varmıştı ki düşman bütün toprakları Ahılgoğu tekrar dövmeğe başladı.

Demek bu bir tuzaktı. Şamil'i al-

datmışlardı. Bundan çok mütaahhayir olmadı. Düşmanlarının alçak tabiatını pek iyi biliyordu. Bunu bildiği halde bu tuzığa kapılmamalıydı.

Artık son büsbütün yaklaştı. Bir kaç gün daha âmansız bir ölüm mücadelesini devam etti... Bu pek müthiş oldu.

Muharebenin fecayetine inzimam eden çocukların figanı, yaralıların enini... hasılı müthiş bir mahşer manzarası...

Kadınlar bile savaşa iştirâk ediyorlardı. Elbiseleri param parça saçları darma dağınık bütün kuvvetleriyle uğraşarak düşmanın üzerine büyük kaya parçaları yuvarlıyorlardı. Yerde sahipsiz buldukları tüfenkleri kapıyorlar ve ateş ediyorlardı. Hedeflerine isabet ettirmedikleri nadirdi. Rus askerleri eski zaman amazonlarını hatırlatan bu kadınların kahramanlığı karşısında haşyetle geriliyordu... Bu kadınların biri yavrusunu sınesinden ayırarak başını kayaya çarptı ve uçuruma fırlattı... arkasından kendisi de atıldı. Bir çok kadınlar bu bedbaht anaya imtisal ettiler. Hicap aver bir esareten ise ölmek bin kere hayırlı...

Mu muharebeler bir kaç gün daha devam etti...

İmparator Nikola'nın doğum gününe tesadüf eden 22 Ağustos günü Ahılgoğ sükutetti...

BEN DE Mİ?

Kafkasım mahzun ,ben mahzun
Uzun,
Uzun günleri, günlerim..
Kırmızı, kıpkırmızı gözleri

Gözlerim..
Bir zaman hür rüzgârlar esen dağlarımı özlerim.
Çağlarımı özlerim
Hür meleyişlerle peşime takılan kuzularımı otlattığım

Hür yaşamak için moskofun beynini patlattığım
Çağlarımı..
Dağlarımı, dağlarımı özlerim
Şimdi hür rüzgârlara hasret, kan ağlayan dağlarımı..

Hür rüzgârlara hasret dağlarım
Hasret yüklüyüm sana,
Hasret... Hasret...
Şimdi yeniden doğdum, senden uzakta.

Senin için ayakta, sana adanmışım kendimi.
Hür rüzgârlar estireceğim
Bir zamanlar hür rüzgârlar esen toprakta,
Tanrım, ne zaman açılacak ümit ufuklarım.

Ne zaman hür parlıyacak Kafkas'ta şafaklarım..
Bak, bak
Kan ağlıyor Kafkasım,
Ben nasıl güleyim? Ben mi güleyim?

Ben de mi, ben de mi «ağzım kurusun» diyeyim.

Güşan BOÇATIR

HANTİ

(Hanti = Kafe = Zefako) (1)

Osman ÇELİK

Folklor : Bir insan topluluğunun, milli hayatına renk ve karakter veren; âdetler, masallar, atasözleri, fıkralar, türküler, danslar gibi söz-hareket-duygu bütünlüğüne işaret eden, geniş kavramlı bir sanat terimidir. (Halk bilgisi)

Müzik ve raks (Dans), folklorda ilk temelidir. En eski olandır. İnsanın, tabiat hâdiseleri içinde, ilk tespitleridir.

Düşünme melekesine sahip ilk insanın duyuları, iki ana olaya yönelmiştir: Ses ve hareket. Havanın titreşimi, ses armonisi meydana getirmiştir. Canlıların ve eşyanın yer değiştirmesi, hareketi... Çevresi ile basit ilişkiler kuran ilk insan; zihni faaliyetini, işte, bu iki oluş üzerinde başlatmıştır.

Sesler, kaybolan değerlerdir. İlk insanın, keza; seslerin, notalarla tespiti keşfedinceye kadar yaşamış kavimlerin müziğini bilmiyoruz. Notaların keşfinden önce, meydana getirilen musiki eserleri, suyun yüzüne çizilen şekiller gibi kaybolup gitmişlerdir. Ancak; insan belleği, musiki eserlerini (tam olmasa bile) mahiyet ve duygu halinde devam ettirmiştir. Nesiller, bu duyguyu bir diğerine aktarmıştır. Hareket (raks) ise, üzerinde fikir yürütülebilecek izler barakmıştır. Bütün çağlar boyu, insan; resim, kabartma ve heykelle hareketi tespit etmeye çalışmıştır. Hareketin (Raksın) tespiti arzusu, resim ve heykeltraşlığın doğmasına sebep olmuştur.

İlkel insanda hareket, taklittir. Düşünme, karar çıkarma (hüküm verme) ile sonuçlanmaya başlayınca, ilk medeni hareket doğmuştur. İlk kararlar dinselidir. Ses ve hareket taklidi, aklın verileri ile idare edilince sanat meydana gelmiştir. İlkel insanda taklit, bir olayı tekrar yaşamadır. Bir gaye taşır. Kâr ve haz karışımıdır. Kâr (menfaat), bedenen

çeviklik ve alışkanlık (meleke) kazanmaktır. Hazda, dinsel yön ağır basar. Başarı azmını besleyen, moral kaynağıdır.

Fransa'da (tarih öncesine ait) üç kardeşler ismi verilen mağarada, bir sihirbazın portresi keşfedilmiştir. Sihirbaz, bir bizon önünde raksetmektedir. Yüzlü sakallı ve maskelidir. Başı, bir geyik boynuzu ve baş derisi ile örtülmüştür. Bu tasvir, avdan önce yapılan dini töreni ifade etmektedir. Avın bereketli olması için raks edilmektedir. Lekeler taşıyan bizon, ölümüne mahkûm edilen yani avlanacak hayvanı temsil etmektedir. Bu örnek, bize, şu hakikati vermektedir: raks (dans) ın kökeni, dinseldir (büyüdür.) Fakat, dinsel düşünce, yeni inanç kaynaklarına yöneldiği zaman, raks; sanat ve estetik konusu olmuştur. Dinsel kisveden silkinmiş, aklın, ilk sanat hareketidir. Dinsel duygu, raksı gizli ilişkiler kurarken; düşünce, yeni hareketler düzenliyerek bugünkü modern raksa doğru ilerliyecektir. Dinsel duygu, zihni ve mücerret bir mahiyet alırken; raks, varoluşu, hareketi, yaşamının en canlı hali olan heyecanı temsil edecektir.

İlk, din-sanat ayrılığı, keskin ayrıntılar vermez. Uzun zaman, birbirinin sebebi ve iç-içe görünmüşlerdir. Bugün bile, din-sanat ilişkisini görebiliriz. Her birinin ayrı sahalarına çekilmesi, insan düşüncesinin değer yargısı ile olmuştur.

(1) Asetin (Oset) lehçesiyle:— Hanti (veya) Hanti: Hanların, han kızının... Hanı çüm sağht: Han kızının türküsü.

Kabartay şivesiyle : Kafe: Raks, dans...

Şapşış şivesiyle : Zefako : Birbirine doğru yürüme, yönelme...

Karaçay lehçesiyle : Tüz tartuv (düz oyun).

Bu ayrılışa kadar geçen zaman, sanatta ilk merhale, (dın-sanat ilişkisinin kalkması).

İkinci merhale...
İrk ve hars birliğine geçmiştir. Bütün insan topluluklarında aynı sanat anlayışı yoktur. Her medeni odakta, kendine özgü bir sanat hareketi vardır. Sanat, taklit olmaktan çıkmıştır. Dini özelliklerini bırakmak üzeredir. Tabiat, yine esas kaynaktır. Buna, cemiyet olayları eklenmiştir. En mühimi, sanat, zihni ve duygusal faaliyetlerle düzenlemeye başlanmıştır.

Kafkasya'da hanti (kafa) nin doğuşuna, bu, ikinci merhalede yer vermek gerekir. Hanti'nin doğuşu üzerine anlatılan efsane incelenirse, durum daha iyi anlaşılacaktır. Nesillerin, birbirine naklederek zamanımıza kadar getirdiği efsane; şüphesiz, gerçek şeklini kaybetmiştir. Fakat, efsanede, mühim noktalar yakalamak mümkündür.

Hanti efsanesi ;kopuk yerleri birleştirip, yırtıkları tamir ettikten sonra, kısaca şu şekilde anlatılabilir:

«Kafkasya'nın hür ve mutlu devirlerde... Soylu bir Kabartay prensi varmış. Geniş bir bahçe içinde, güzel bir saray. Tarlalar, me-ralar, binlerce baş hayvan... İkiyüzden fazla, hizmetçi ve uşak... Kısaca, prens zenginmiş. Ne var ki; mutlu değilmiş.

Prensin güzel bir kızı varmış. Bütün mutsuzluğu bu kızıdan geliyormuş. Oğlu olmamış. Güzel, çok sevdiği karısını kıyıp yeniden evlenememiş. Bütün sevgisini, varlığını kızına vermiş. Kızını soylu bir prensle evlendirmeyi tasarlamış. Soyunun, kızıyla devam edeceğini düşünür, avunurmuş.

Kız, büyüdükçe güzelleşmiş, güzelleştikçe huysuzlaşmış. Somurtkan, konuşmasını bilmi-yen tatsız bir kız olmuş. Yemesini-içmesini, topluluk içinde nasıl hareket edileceğini bil-mezmiş. Düğünlerde, ziyafetlerde, özel eğlen-celerde; genç kız ve delikanlılar görgünün müsaade ettiği ölçüde neş'yle eğlenirken, prensin kızı, istifini hiç bozmazmış. Kaşlarını indirir, ortalığa nefret dolu bakışlar fırlatır-mış.

Oysa, babası, o'na herşeyi öğretmek için

çalışmış. Prens, Kafkas töresini en iyi bilen mürebbiyeler tutmuş kızına. Gülmesini, eğlenmesini bilsin diye, bütün adamlarını sefer-ber edermiş. Komşu beyleri, prensleri davet eder, eğlenceler tertip edermiş. Bazan da, kı-zını en yakın dostlarına gezmeğe götürürmüş.

Prens ne yaptıysa nafiye. Kızını güldüre-memiş. Başka kızlar gibi, eğlenmesini öğrete-memiş. Her gittiği yerden utanarak dönmüş. Evine gelenlere, utanarak kızını gösteremez olmuş.

Prens, kızının bu halini çok düşünürmüş. «Neden» diyormuş? «Benim kızım görgüstüz olamaz!» Başka kızlarla, mukayese edermiş kızını Prens. «O'lar, fakir olduğu halde ne kadar görgülü ve neş'eli...» dermiş. «Benim kızım zengin!» Sonra, kendi kendine karar vermiş. «Bu kızın bir derdi var. Mutlaka has-ta!» Hekimleri, falcıları, açık-gizli bütün hü-ner sahiplerini çağırılmış. Avuçlar dolusu al-tın dökmüş önlerine. «Güldürün kızımı!» De-miş.

Herşey boş. Çaresiz! Kız gülmemiş. Yine somurtmuş eskisi gibi. Gittikçe de, yüzü kı-rış kırış olmaya başlamış. Prens büsbütün te-lâşlanmış. Varını-yoğunu dökmüş ortaya. «Soylu olmaktan, soylu damattan vazgeçtim,» demiş. «Kızımı kim güldürür, hayata kavuştu-rursa, bütün malımı o'na vereceğim. Güldü-ren erkek olursa, o'nu damat edineceğim.» Prensin sözleri her tarafa yayılmış.

Kafkasya'nın dört bucağından, koşup ge-lenlerle dolmuş Prensin avlusu. Her meslek-ten, her yaştan yüzlerce insan... Güneş tepe-ye dikildiği zaman, Prens kızıyla inermiş av-luya. Güzel neş'eli kızlar, saf olurlmuş iki ta-rafına prensesin. Biraz uzakta, karşısında, güzel tuğ gibi delikanlılar... Sağ ve sol gedik-leri kapatan kalabalık gruplar...

Gelenler, sırayla gösterirlermiş hünerleri-ni. Kimi dans eder, kimi şarkı söylermiş. Ki-mi de çalarmış. Güzel konuşan, fıkralar, hi-kâyeler anlatanlar olurlmuş. Bazan da, sihri (büyü) bir kuvvete sahip olduğunu iddia ede-rek ortaya çıkanlar olur. Prensin avlusunu dumana boğarmış. Bütün bunlar olup biter-ken, güzel Kabartay kızı; ayağında meşin çiz-meler, yüksek ahşap takunyalar üstünde dim-

dik dururmuş. Yüzlü hiç gülmez, konuşmazmış.

Sirasını savanlar, Prensin yağlı-tatlı yemeginden yer, civarda gezerlermiş. Bütün umutları, sıraları gelinceye kadarmış. Prensin kızını güldüremeyince, tüm küplere binerlermiş önce. Sonra: «boşver» derlermiş. «Bizim neş'emiz, o'nun zenginliğinden daha iyi.» Böylece, Prensin kızını düşünmeyi bir yana atarak, kendi aralarında eğlenirlermiş. Bâzan, Prensin besli atlarına biner, ava çıkarırmış.

Bir gün, sırasını savan iki genç, civarda dolaşmaya çıkmışlar. Bir ormanı geçip, bol sulu bir dereye inmişler. Manzaranın güzelliğini aşan, bir ses duymuşlar. İnsanı dinlendiren, ruhu okşayan bir ses! Rüzgar, yamaçlarda hisırtı ile esiyormuş. Su dereye sıkırtı ile akıyormuş. Kesik kesik, ince-kalın sesler çıkarıyormuş kuşlar. Birkaç dolgun inek, saklanbaç oynuyor gibi, ağaçlar ve yüksek otlar arasında bir çıkıp, bir kayboluyorlarmış. Bütün bu ses ve hareket armonisine ahenk veren bir melodi. O güne kadar, gençler, bu melodiyi hiç duymamışlar. Sesi çıkaran aletli hiç görmemişler. Meraklanmışlar. «Acaba, rüya mı görüyoruz?» diye, birbirlerinin yüzüne başlamışlar. Sonra, sesin geldiği yeri aramışlar, bulamamışlar. Sanki ses, vadinin her tarafından çıkıyormuş. Gençler, dayanamayıp: «Hey!» diye bağırılmışlar. Bir müddet sonra, yüksek otlar arasından, bir baş yükselmiş. Dağınık saçlı bir baş. Koşarak gitmişler yanına. Yirmi yaşlarında, çocuk bakışlı, ürkek bir genç. Gençler sormuşlar: «Nedir o elindeki?» Çocuk bakışlı, uzun kirpikli çoban, kekeliyerek cevap vermiş. «Hiç!» «Oyalanıp vakit geçiriyorum. «Gençler: «Deminkini çalsana!» demişler. Çoban, itirazsız boyun eğmiş. Oturmuş. Daha içli çalmaya başlamış. Gençlerden biri: «Dur!» diye bağırılmış. «Sen Prensi duymadın mı? Kızını mutlu kılan, bütün servetini verecek. «Çoban korkulu bakışlarla: «Duydum.» demiş. «Ben fakir bir çobanım. Prens kızlarını mutlu kılamam.» Diğer genç atılmış. «Böylesini cihan duymadı. Mutlaka gitmelisin.» demiş.

İki genç, çobanı, yaka-paça önlerine kat-

mışlar. Kalabalık dağılmak üzere iken, avlu-ya girmişler. Gençlerin ikisi de, heyecanlı: «Çal!» demişler. Çoban çalmış. Herkes yerinde donup kalmış. Gürültü olur diye, başını bile çevirmemiş çokları. Çoban hem çalmış, hem de yürümüş. Prensesin önüne gelmiş. Avluyu dolduran yüzlerce insanda, sadece, gözler canlı kalmış. Kulaklar ise, Çobanın çıkar-dığı nağmeyi büyük bir iştahla yutuyormuş.

Kabartay kızı (Prenses), ilk defa sarsılmış yerinde. Çobanı görmek için, başını çevirmiş sağa-sola... Yüzlü gevşemiş. Gözleri aydınlanmış. Canlıca açılmış. Yavaş yavaş, tah-ta takunyaları üstünde yükelmiş. Başını sola çevirmiş, Çobanı görürnce. Sağ kulağı ile dinlemiş. Öylece kalmış uzun müddet. Sonra, atlamış takunyanların üstünden. Raksetmeye başlamış. Çoban, o'nu takip etmiş. Bakanlar şaşırılmışlar. Görmemişlerdi böylesini... İlk dinliyorlardı bu melodiyi. İlk görüyorlardı bu rakşı.

Prens, coşkun, koşarak, gelmiş. Tüm töreyi çiğniyerek, önce çobanı, sonra kızını kucaklamış. Öpmüş her ikisini. Sonra, kalabalığa dönmüş. Sesinin gücüyle bağırarak: «Allah ve buradakilere şahit olsun ki, kızımı bu delikanlıya veriyorum.»

Prenses, yelpaze gibi açılan geniş eteğini içinde, bir daha dönmüş. Çoban o'nu izlemiş. Son dönüş, sonsuz dönüş için bir başlangıç olmuş.⁽¹⁾

(2) Efsaneyi anlatan Sayın Temir Polat Kubat'tır. Efsane için: «Büyüklerimden bir çok defa dinledim.» demiştir. Kendileri Asetin (Oset) olduğu için, Asetince HANTİ deyimini kullanıyorlardı. Sayın büyüğüme hürmeten, çok kullanılan KAFE yerine HANTİ deyimini seçtim. Yazıma başlık olarak koydum.

T. P. Kubat, I. dünya savaşından sonra, Kafkasya'dan Türkiye'ye gelmiş ve Erzurum'a yerleşmiştir. Bu gün, yine Erzurum'da, zengin hatıraları arasında yaşamaktadır. Bir kültür hazinesi olan sayın büyüğüme, hürmetle selâmlıyorum.

Kafkasya'nın derin vadilerinde, yüksek yaylalarında; hanti (kafe), sevgililerin türküsü olmuş. Her aşık sevgilisine, yeni bir hanti sunmuş.

Prens ile çobanın rakı (dansı), hanti (kafe) idi.

Efsane, semavi dinlerin (Hristiyanlık, Müslümanlık), Kafkasya'da etkili olmadığı devirlerde yaşanmış bir halk hikâyesidir. Mübalağalı düşünce ve hayal mahsulü yönleriyle, semavi dinlere çarpmıştır. Yeni bir dünya görünüşünün, ince süzgecinden geçmiştir. Tabiat üstü kuvvetler ve tabiat kanunları dışı olaylar, kırılmıştır. Son çağların, realitelerine uyacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu sebepten efsane, orijinalliğini kaybetmiş, basit bir masal havası bürünmüştür. Ancak, önemsiz görünen olayların arkasında, bazan, çok değerli düşünce havasına bürünmüştür. Ancak, önemsiz görünen olayların arkasında, bazan, çok değerli düşünce ürünleri yatmaktadır. Acaba, efsanede söz konusu olan Prens ve kızı, Kabartay mı idi? Çoban, basit bir sığır güdücüsü müdür? Çobanın, renk ve ses güzelliğinin tam bir ahenk içinde olduğu bir yerde, hayvanlarını gütmesi ve çalması tesadüf müdür? Çobanın çalmaya başlaması üzerine, kızın; o'na raks ederek eşlik etmesi, basit bir beğenin eseri midir? Çobanla kızın oynadığı, oyun, uydurma bir müziğin ritmine uygun, basit hareketler midir? Çobanın elindeki çalgı, herkesi şaşırtan bir yenilik olduğuna göre, acaba nasıl bir şeydi? Bütün bunlar, cevabı verilmesi gereken haklı suallerdir.

Birincisinden başlayarak, bütün suallere kısa cevaplar bulalım.

Prens, kızı ve çoban, Kabartay'dır, diyemeyiz. En yakın ihtimal, efsaneyi, en canlı şekilde Kabartay'lar muhafaza etmiştir. Olay ve kahramanlar, bütün Kafkasya'dan izler taşımaktadır. Kahramanlar, Kafkas halk tiplerini temsil etmektedirler. Prens, asil sınıftan bir tiptir. Çoban, avamdan... Kız, Kafkas kadınının uzlaştırıcı, en üstten en alta kadar akışkan ruh halini dile getirmektedir. Derin sınıf ayrılıklarını kaldıran, büyük bir hoşgörüyle ifade etmektedir. Bu izah tarzını haklı çıkaracak deliller bulmak güç olmayacaktır. Zira, bütün

Kafkas kabileleri, efsane ile ilgili hatıralar taşımaktadırlar. Hanti, bütün kabilelerde (öz esas olmak şartıyla), nüfus farklarıyla mevcuttur. Hatta, zamanla, yüzlerce hanti bestelenmiştir. Esasen, hanti, ruhen asil bir kızın, daha da yiceltilmesi için düzenlenen bir antolojidir. Bol eser veren, bir sanat ekolüdür.

Çoban, alelade bir sığır güdücüsü değildir. Kendisinin ve içinde bulunduğu topluluğun, duygularını en iyi şekilde dile getiren, bir ozandır, (şairdir). Aynı zamanda, ince bir el sanatına sahiptir. Düşüncelerini söz halinde billürleştirirken, sözlerini sesle renklendirerek çalgısını kendisi yapmıştır.

Çobanın, tabiatteki hâkim renk ve seslerin bir bütün (âhenk) teşkil ettiği yerde çalması, bir tesadüf değildir. Rüzgârın yapraklarda, suyun taşlarda çıkardığı ses, kuşların ötüşi ile birleşmekte; şık, renkleri ortaya çıkarmakta; otlayan hayvanlar, sallanan dallar, hareketi ifade etmektedir. Sanatkârca bir seçiş! Monoton, tek sesli bir âleti takviye eden, tabiatın en güzel sesleri burada birleşiyor. Bir orkestra meydana geliyor. Burada, Çobanın; şiirin yanı sıra, musiki ile olan ilgisi ortaya çıkmaktadır. Fakat, o'nun sunduğu ilk musiki eseri kaybolmuştur. Daha doğrusu: «Kaybolmuştur.» demek zorundayız. Nesillerin belleğinde, bize kadar gelebilen hanti'nin melodisi, çok şey yitirmiştir. Bu gün, yaşayan kuşağın belleğindeki hanti melodisi, çobanın dünyası tasavvur edilerek, kendi kaynağına götürülebilir. Maalesef, bu da; doğruluğu ispat edilemeyen bir çalışma olacaktır. Bununla beraber, bu çalışma bizi, çobanın vadisine yaklaştıracaktır. Hanti'nin melodisini bir akordeon değil, çok sesli bir orkestra çaldığı takdirde, çobanın dünyası daha iyi ortaya çıkacaktır. Yeter ki; kompozitör, hanti efsanesindeki gerçek anlamı kavramış olsun ve son neslin belleğindeki melodiyi başlangıç kabul etsin. Ayrıca, çobanın vadisi; seven, duyan hassas bir ruhun, en içli duygularını dökeceği bir yerdir. Bir dekordur. Şairin, çoban olarak görünmesinin nedeni budur.

Çobanın, çalmaya başlaması üzerine, kızın o'na raks ederek eşlik etmesi, keza; basit bir beğenin eseri değildir. O ana kadar hiç bir incelik gösterememiş bir kızın, birdenbire,

yüksek bir anlayışa erişmesi imkânsızdır. Kız, çobanın (şairin) varlığından haberdardı. Çobanın deyişlerini anlıyacak bir seviyeye gelmişti. Fakat, bir prenesti. Şair ise, çoban kılığında görünüyordu. Topluluğun hoş göreceği, meşru bir olay gerekiyordu. Bunun için de, gerçek şahsiyetini, yıllarca gizledi. Mutsuzmuş gibi göründü. En son düzen, kuruluncaya kadar sabretti. Beklediği müsait fırsat ortaya çıkınca, ustalıkla çobana eşlik etti. Kızın bu davranışındaki öz: aşılması güç sınıf farklarının hareketsizliğini ortaya koyan, Kafkas kadınının daki dehşetin işaretidir. (3)

Çobanla kızın oynadığı oyun, uydurma bir müziğin ritmine uygun, basit hareketler değildir. Çobanla kız arasında, senelerce gizli kalmış bir duygunun, safha çıkışıdır. Açığa vuruludur. Topluluk üstü bir duyguya sahip, iki insanın, konuşma dilidir. (4)

Hanti, Kafkas milli hayatının belli kaidelere (Törelere) başladığı, bir devrin eseridir. Duygusal sancının, zihni çalışmaya ısıt tutmasıyla ortaya çıkmıştır. Doğuşunda, sosyal bir zorlama olmuştur. Bir bunalımın, dolmanın, sanatkarca boşalmasıdır.

Hanti, kadın - erkek ilişkisine dokunur. Kadına değer vermenin, sevilen kadını yüceltmenin şiiridir. Sosyal tabakalar arasındaki ma-

nasız, derin uçurumlarla alay eder. Kin telkin etmez. Sevgi ve yakınlığı öğütler. Müziğin ritmine uygun, hareketler dünyasıdır. Müzik raks bütünlüğüdür.

Hanti, Kafkas folklorunun en güzel örneğidir.

İdarenin notu: Dergimiz bu sayısından itibaren, elindeki imkânları nisbetinde Şimali Kafkas milli folkloru üzerinde küçük çapta da olsa etüdler yapacak ve okurlarına sunacaktır. Bu arada bir yanlışlık veya imkânsızlıklardan ötürü bir hata zuhur edecek olursa (bilen okurlarımızın, bizzat veya mektup yazmak suretiyle ikaz etmelerini ve böylece her hangi bir yanlışlığa mahal verilmemesi hususunda bize yardımcı olmalarını dileriz. Unutmayalım ki «hakikat, sademe-i efkârdan doğar».

(3) Kafkasya'daki sosyal tabakalar, bu milli efsaneden ders almamışlardır. Hâlâ, asil olduklarını ileri sürerek, avamdan biriyle evlenmemek için, hayatı boyunca bekâr kalan kızlar vardır, bunu üzüntü ile kaydediyoruz.

(4) Gelecek sayılarda, hanti'nin müziği ve dansı hakkında bir inceleme yazısı sunacağız.

Kuzey Kafkas milli folklor ekibi «Şamile» oyununun (dua) sahnesinde...

BU GECE

(19.12.1965 Kafkas gecesi münasebetiyle)

*Ben bir garip rüzgârdım kuzey ufkunda esen,
Dik yamaçtan süzülerek size geldim bu gece.
Ahulgoh'tan, Hazer'den Elbruz tepelerinden
Bin selâmı yüklenerek size geldim bu gece.*

*Sevginize kucak açmış içlice bir yürekle,
Kalbimde taşıdığım nice iyi dilekle,
Kafdağından derlenmiş iki demet çiçekle
Dost yolları izleyerek size geldim bu gece.*

*Yaratıyım, canevimde kaynayan bir yaram var
Tükenmiyor eskûrım; elemim var, gamım var.
Sizlere vermek için yazık ki tek canım var
Ben o canı getirerek size geldim bu gece.*

Rezzan DİNCER

Kazaniko Cabağı

(Geçen sayıdan devam)

Tanık JARIM

Kafkasyada kadınlar evlerde elbiselik kumaş dokurlar bu kumaşlar yünden yapılır. Sağlam, su geçmez, yumuşak, katiyyen buruşmaz kumaşlardır. Bugün Avrupada ve Amerikada yapılan ve «Gabardin» (*) denilen kumaşlar, isminden anlaşılacağı veçhile Adige kadınlarının dokuduğu kumaşların taklididir.

Kafkas yaylalarında yetişen koyunların yünü fevkalâde yumuşak, uzun ve dayanıklıdır. Bu yünlerden dokunan kumaşlar sert ipek kumaşlara benzer.

Ankara keçisinin şöhreti Kafkaslara kadar gelmişti. Bu keçinin Kafkas yaylalarında üretilmesi düşünülüyordu.

Adige beylerinden hacca hareket etmek üzere olan birine diğer üç bey bir miktar akçe verirler ve avdetinde Ankara keçileriyle bir teke getirmesini rica ederler. Parizei haccı edandan sonra Türkiye yolu ile Kafkasa dönen bey Ankaraya uğrayarak biri kendisine olmak üzere dört güzel keçi ve bir teke alır.

Memlekete varmadan herhangi bir kaza neticesi üç keçi ve teke yolda telef olur. Kendine ancak bir keçi ile avdet eder. İntizarda olan üç bey hâdiseden çok müteessir olurlar ve inde edilen paraları geri almazlar. Yalnız kalan keçiye şerik olmayı teklif ederler. Keçi yi getiren Adige beyi bunu kabul etmek ıztırasında kalır. Keçi kıymetli olduğundan cins kısıraklara tatbik edilen şirket usulü tatbik edilir. Dört beyden beheri birer ayağa sahip olur. Aralarında bir mukavele yapılır.

Keçiye son derecede iyi bakılırsa da, bir gün bir kaza eseri, bir kayadan düşerek ön sol ayağı kırılır. Herkesde yeni bir teessür, derhal keçi tedavi altına alınır. Ayak, çıkıkçı tarafından tesbit edilir, yağlı bezlerle sarılır ve Ankaradan getirilen keçinin kırık ayağı sahibi beye tevdi edilir.

Hasta keçi soğuktan çok müteessir oluyordu. Mütemadiyen yanan ocağın yanına sokul-

muş, ısınırdı. Birgün her nasılsa kırık sarılı ayağını ateşe çok yakın tuttuğundan ocakdan sıçrayan bir kıvılcım yağlı bezleri tutuşturur ve biçare hayvan yardımına yetişilmeden diri diri yanar.

Hâdiseyi haber alan keçinin diğer sahipleri bu sefer artık dayanamıyarak kazaya sebep olan ayağın sahibini ak sakallar meclisine şikâyet ederler ve tazminat isterler. Meclis azaları ve reis davayı dinledikten sonra kırık ayak sahibinin sağlam üç ayak sahiplerine bir miktar akçe tediyesine mahkûm ederler, mahkûm olan zat mütevekkil hükmü kabul eder.

Alanda toplanan meclisi dinleyen çocuklar ak sakallar dağıldıktan sonra aralarında bir mahkeme kurarlar ve mutat veçhile Kazanıkua'yı reis intihap ederler.

Keçi davası çocuklar arasında da rüyet edilir. Kazanıkua tarafları dinledikten sonra:

— Yağlı bezlerle sarılı kırık ayak sahibi suçlu değildir. Sağlam ayaklar sahiplerini kırık ayak sahibine tazminat vermeye mahkûm ediyorum. Eğer o üç sağlam ayak olmamış olsa idi keçi yürüyemez, ateşe yaklaşamaz ve keçinin yanması mümkün olmazdı. Sağlam ayaklardır kazaya sebep olan... Diye hüküm verir...

Çocukların oyunlarını seyir eden bir delikanlı ak sakallıların verdiği hükme zıt hüküm veren Kazanıkuanın sözlerini derhal büyüklerden biri olan amcasına nakleder. Zeki olan bu zat derhal meclisi toplantıya davet eder ve hükümlerine zıt Cebağının hükmünü bildirir bu hâdisi epi münakaşalara sebep olur. Nihayet Kazanıkuanın yürüttüğü mütalâaya göre hüküm tadil edilir. Yani üç sağlam ayak sahipleri tazminat vermeğe mahkûm edilir. Bu vakadan sonra Kazanıkuanın şöhreti yaşı-

(*) Adigelerin Kabartay kabilesinden olanlara Kabardin derler.

dağı köyden diğer köylere yayılmaya başlamış-
tır.

**

Bir zamanlar Kalmuk hanları Şimali Kaf-
kasyayı istila etmişti. Adigeler uzun seneler
Kalmukların hâkimiyeti altında yaşadılar. Kal-
muk hanları Adigelerin dahili idaresine karış-
madılar ve fakat her sene sonbaharda bir su-
vari fırkası göndererek Adigelerden oldukça
külliyetli bir yekûn tutan vergi alırlardı. Bu
süvari fırkası Adigelere geldiğinde süvariler
evlere dağıtılır, vergi tamamen toplanıp tedi-
ye edilinceye kadar her aile bir suvariye ve atı-
nı beslemek zaruretiinde bulunurdu.

Bu şekil fırkanın işesini kolaylaştırır ise
de ufak tefek müessif hâdiselere de sebebiyet
veriyordu. Her ne kadar bu durumu açıktan
açığa şikâyet edenler olmuyor idiyse de Adi-
gelerin gurur ve izzeti nefsi fena halde balta-
lanıyordu. Aralarında bu belyeden kurtulmak
çarelerini arayanlar vardı. Bir türlü bir kara-
ra varılamıyordu.

Kalmuklar gelişlerini alekser bir çok
Adige kabilelerinin herkesçe malûm bir ça-
şında toplanıp panayır kurdukları ve küçük za-
nîre tedarikle kavurma hayvanlarının kesildi-
ği tarihe rast getiriyorlardı.

Kazanıkua onaltı yaşında idi. O sene Adi-
geler panayırda toplanmış Kalmuklar henüz
gelmemişti. Panayırın üçüncü günü Kazanıkua
Kabarday beylerinden bir meşhurunun çadırı-
nın önünde bağlı atına ansızın binerek cins
hayvanı sağa sola koşturmağa başlar. Beyin
atına böyle müsaadesiz binmek, Kazanıkua ol-
sa bile, beyce tahammül edilecek bir şey de-
ğildi. Herkes hayretle hâdisenin neye müncer
olacağını beklerken Kazanıkua atına bindiği
beyin adını bağırarak: — Ey... Sen sağ olaydın
Kalmuk gelip haraç mı alırdı?

Hayf! Hayf! Sen öldün... Ölüştün...

Atı hızla sürerek ve diğer bir beyin adını
bağırarak: — Ey... Yazık, yazık, sen de yok-
sun... sen de öldün... Hey!...

Ve atı sürmeye devam ederek diğer bir
çok beylerin delikanlı cengâverlerin... Hattâ
ak sakalların adını söyleyerek: — Ey... Ey...
Hepiniz ölüştünüz...

«Adigelerde artık kahraman yok... Hep öl-

düler... Akıllılar da yok... Hepsi çocuk... Hep
güçlülerimiz toprak oldu. Sağ olmuş olsa idi-
ler Kalmuklar buralara kadar gelmezlerdi...
Bizden vergi alamazlardı. Bedbaht talihsiz
millet... Kahramanların hep öldü... Rahmeti
rahmana kovuştu... Çok çok seneler Kalmuk
gelip mahlûmı sürecektir, paramızı alacak... Ka-
dınlarımızı kızlarımızı tecavüz edecek...»

Böylece bağırarak sağa sola at süren Ka-
zanıkua'yı susturmak durdurmak imkânsızdı.
Coşmuştu. Havada bir gerginlik, hazır halkda
bir deruni heyecan...

Nihayet Kazanıkua durdu ve attan indi.
Etrafını saran aksakallar derhal onu Reisin
çadırına soktular.

Kadın, çoluk - çocuk önünde adları çağı-
rılanlar kimi hayret, kimi teessür, kimi hid-
det içinde Kazanıkua'dan hasta olup olmadı-
ğını soruyorlardı.

Çocuk büyük bir soğukkanlılıkla: — Hayır
hasta değilim. Deli de değilim.

Hakikatı söyledim. Bu kadar cengâver ki-
şi varken Kalmuk gelip bize efendilik ediyor.
Bunu artık sona erdirmeli.

Büyük bir sükûn bu sözleri takip etti. Ni-
hayet büyük beylerden biri Kazanıkua'ya yak-
laştı ve gayet mülayim sesle: — Cebağı... se-
nin mutlak bir fikrin var... bu işi böyle nafîle
yapmadın... Söyle dinliyoruz. Ne yapalım? Bu
güne kadar her sözün hak idi... Söyle... Bu-
gün bir karar vermezsen artık hiç bir zaman
hiç birimiz evimize dönemeyiz. Analarımızın,
çoluk ve çocuklarımızın yüzüne bakamayız.
Bu vaziyetten bizi kurtarmak vazifendir Ka-
zanıkua ciddi vakur bekledikten ve bir an teem-
mülden sonra:

— Evet kasden yaptım... Bu meclis ve bu
teklifi temin için... Şimdi dinleyin... On güne
kadar Kalmuklar gelecek. Her ev bir suvari
neferini ve atını alacak, para toplanıncaya ka-
dar besleyecek bu sefer de böyle olacak, izzet
ve ikramda kusur edilmesin... yalnız...

Kavurma hayvan kesmek zamandır.
Herkes misafirini alır, evine götürür. Yerleş-
tirir. Panayırına devam eder. Münasip bir gün
ben yine ata biner, sağa sola sürerim ve ey
Adigeler kavurma hayvanlarınızı kesmek
günüdür diye bağırırım. O gece herkes evin-

deki Kalmuğu keser. Biz de kurtuluruz. Toplu olan Kalmuklarla harp etmek bizim için imkânsızdır. Halbuki bu suretle bir gecede kim- senin burnu kanamaksızın iş biter. Hem eli- mize bir çok silâh ve at geçer. Bunlar ileride harplerimiz için yarar. Söyleyeceğim bundan ibaret.

Meclis teklifi derhal kabul eder. Kalmuk- lar gelir. Evlere yerleşirler. Panayır devam e- der. Kazanıkua dediği gibi kavurmahk hayvan- ların kesilmesini emreder. Ve o gece Kalmuk suvari fırkasından yalnız ve tek bir nefer kur- tular.

Kırday ailelerinden biri evinde misafir et- tiği müstevil Kalmuk neferini kesmeye cüret etmez. O aile ile her münasebet kesilmiştir.

kem meclisi azalığına intihap edildi.

Bu tarihten itibaren Kazanıkua Adige örf ve âdetlerini tanzim ve vaza başlamıştır. Hâ- kimliği pürüzsüz, rakipsiz... uzun seneler sür- müştür.

Bütün Adigeler onu sever ona perestiş e- der, adını hürmet ve saygı ile yad ederlerdi.

Kazanıkua çok geçmeden büyükler meclisi reisi olmuştu. Yaşı da olgunlaşmıştı. Adige beyleri bir toplantılarında kendisine hüküm- darlığı vermeyi karar altına aldılar ve köyün- de oturduğu mütevazı evine Adige prenslerin- den müteşekkil bir heyet gönderdiler. Heyet Kazanıkuanın Adigelere yaptığı büyük iyilik- lerden bahisden sonra teklifi yaptı.

Kazanıkua :

Kabarday thamadaları...

Ne kız alınır ne kız verilir. Genç Adige kızları bu aile aleyhine taşlamalar, şarkılar tertip eder... Memleketten göçüp gitmedikleri malûm değildir.

O meşhur günden beri artık Kalmuk hâ- kimiyeti Adigelerden tamamen kalkmıştır. Bu hâdiseden sonra Kazanıkuanın şöhreti bütün Kafkasyaya yayıldı. Kabileler arası büyük ha-

— Bana yaptığınız teklifi dikkatle dinle- dim. Gösterdiğiniz itimattan dolayı nasıl te- şekkür edeceğimi bilemiyorum. Milletime ya- ptığım büyük hizmetlerden bahsediyorsunuz. Ben âciz bir insanım... Eğer o millet büyük olmasa idi ben vazifemi yapamazdım. Anı hürmete, itimada değer sizsiniz.

Heyet teklifte ısrar etti ve bütün Adigelerin

bu talep ettiklerini söyledi. Kazanıkua tekrar teşekkürden sonra :

— Beni çetin bir mücadele karşısında bırakıyorsunuz. Derhal kat'i bir cevap vermek doğru olmaz. Bana üç ay mühlet veriniz. Üç ay sonra dağda... yaylada... Kurultay toplanacak o zaman cevabı bildiririm.

Heyet çarın bu cevapla iktifa ederek ayrıldı. Herkes Cebağın üç ay sonra vereceği cevabı merakla bekliyordu.

Üç ay sonra yaylada kurultay toplandı. Adigelerin her bölgesinden Murahhas geldi. Kurultayın toplandığı yaylayı bir taraftan çok derin bir uçurum tehdit ediyordu. Yaylalarda kapalı üç büyük çadır dikili idi.

Üç sıra olan Murahhaslar bekliyor. Kazanıkua orta çadırdan çıktı ve selam verdikten sonra :

— Cümleminize minnettarım. Cevabımı şimdi vereceğim, diyerek sağ ve sol kapalı çadırların açılmasını emretti. Çadırlardan güzel silinmiş iki güzide at birden fırladı ve yaylada alabildiğine başları boş koşmağa, şahlamağa, zıplamağa, atlamağa koyuldular.

Bu manzarayı seyreden Adigeler hayret içinde neticenin ne olacağını bekliyor birbirlerinden soruyorlar. Oynamaktan, koştuktan, zıplamaktan yorulan atlardan biri uslu uslu üç aydır beslendiği çadırına döner... diğeri ise ne yaptığını şaşırmış, alabildiğine uçuruma doğru koşar ve nihayet kendini zabt edemiyerek yardan aşağı düşer ve taşlıklar üzerinde he-lâk olur.

Hâdisenin sonunu bekleyen Kazanıkua cemaate doğru yürüyerek :

— Atları gördünüz, bunların ikisi de aynı yaşta, aynı şekilde büyümüş, silinmiş terbiye görmüştür. Bunları başıboş saldım. Biri oynadı koştu yoruldu. Uslu, uslu çadırına döndü. Diğeri ise gitti, yardan kendini attı. Bu atların damgalarına dikkat ediniz. Çadıra dönen at saf kandır. Asildir. Yardan düşen at hergeledir. Seceresi zayıftır. İşte ben Kazanıkua aranızdan ufak bir evrak. Bugün beni hükümdar nasp etmek istiyorsunuz. Hükümdar demek, başı boş demek değildir. Eğer ben hükümdar olursam şu yardan yuvarlanan at gibi yuvarlanırım.

Teklifiniz beni mesut etti... İtimadınıza minnettarım. Kabul etmiyorum... Eğer bir hükümdara ihtiyacınız varsa aranızdan birisini seçiniz. Necip birisini seçiniz... O sizi idare etsin. Başı boş böyle sağa, sola koşar, atlar, zıplar ve fakat uslu, uslu çadırına döner... İşte cevabım.

Diyerek çadıra döner...

Herkes büyük bir heyecan içinde... Kimse bir şey söylemeye... Kimse gıdip ısrar etmeye cüret etmiyor. Nihayet kısa bir münakaşadan sonra... Ve Kazanıkuanın sözünde sabit kadem olduğunu bildiklerinden, hükümdarsız olarak ve fakat meşrutle yaşamağı idare olumağı karar altına alırlar. Kurultay bu kararını Kazanıkua bildirir ve kendisinden ölünceye kadar büyük meclisin riyasetini lütfen kabul ve deruhde etmesini rica eder.

..... Sai! Refah! Emniyet!

Beşdağ yaylak düzlerinden birinde bir ırmak kenarında senelik kurultay oldukça gürültülü oldu.

Pşiltlerle Vorklar arasında, Vorklarla Pşiltler arasında... Epi çekişmeler oluyordu. Kazanıkuanın idaresi onları refaha, kuvvete kavuşturmuştu. Sınıf kavgaları baş gösteriyordu. Kılıç kılıca gelmek üzere idiler. Cebağı çadırının önünde oturmuş, saburla hem dinliyor hem bekliyordu... Müdahale etmiyordu.

Mücadelenin kızıştığı bir anda, kenar yoldan güzel bir «Sevlo» ata binmiş genç bir süvari görüldü. Arkasından otuz kadar atlı geliyordu. Yavaş yavaş Cebağın bulunduğu yere yaklaştı ve mücadeleye müdahale etmek sizin o da vakur dinlemeye ve seyre başladı.

Nihayet Kazanıkua ayağa kalktı, münazaanın hat şekline geldiğini görmüştü, yüksek sesle cemaate : Ey Adigeler!

Kazanıkuanın yüksek gür sesini işiten herkes durdu...

Herkes dinlemeye başladı :

— Ey Adigeler... Dinleyiniz... Vaktinizi nafile gürültülerle... birbirinizi rencide etmekle geçiriyorsunuz... İki seneden fazla zamandır sizi sulh ve müsalemet içinde yaşatmaya sai ettim. Komşularımızla dost geçindik. Çalıştıkça memleketimiz mamur, her işimiz yolunda,

bugün sen ben kavgasına şahit oluyorum. Halbuki biz refaha kuvvete ulaştıksa büyük küçük hep yek olarak kaldığımızdan bir kitle olarak yaşadığımızdandır. Vorksuz Pşi, Pşisiz Pşilt ve Vork olmaz.

Hep birbirimize lazımız. Her birimizin ayrı ayrı vazifeleri vardır. Biz fert, aile kabile düşünmiyeceğiz. Bizim bütün Adigeler Adigestani düşünceğiz. Biriz... Bu tek vazifemizdir. Münazaaları bırakalım. Bunları içimizden silelim... Hep iyiliğe... Doğru... Yürek açalım. Küçük büyüğe hürmet... Büyük küçüğe sevgi göstermeli. Şimdi bundan on sene evvel bana yapmış olduğunuz teklifi hatırlanıza getiriyorum. Beni hükümdar nasp etmek istediniz. O zaman bu arzunuzı ben red cevabı verdim. İşte bugün bu talebinize diğer ve kati müsbet bir cevap vereceğim.

Size bir hükümdar lazım... Bu hükümdar bugün burada.

Maileyile gelip kavgalara karışmayan atlıyı göstererek :

— «Arslan Kaytuk» u hepiniz tanarsınız... Harplerde gösterdiği yararlıkları bilirsiniz... Meclislerde fikirlerinden nasıl istifade edildiğini gördünüz... Gördük... Müteaddit defalar gerek askerî sahalarda gerek diğer sahalarda kudretini dürüstisini hepiniz küçük büyük biliriz. Bütün hasletleri cämidir. Şimdi içimizde... O da benim gibi cümleminizin birbirimize

lazım olduğu kanaatindeadır. O da Adige için çalışan bir kahramandır. İşte Arslan Kaytuk, onu Reis intihap ediniz. O hepimizi idare etsin... Kimse nefes alamıyor. Bütün alanda durgunluk...

Kazanıkua devam ederek:

— Bugün gördüklerim, bir hükümdara ihtiyacımız olduğunu bana gösterdi. Buradan dağılmadan bu meseleyi hal etmeniz lazım. Ben reyimi Arslan Kaytuk'a veriyorum.

Dedikten sonra...

Aralarında ufak bir meşveretten sonra... İttifakla Cebağının teklifi kabul edildi... Ve Arslan Kaytuk kabulünü şarta bağladı. Söz alarak: — Beni Reis intihap ettiniz... Minnettarım... Beni şereflendirdiniz. Ancak bir şartla iryaseti kabul ederim. O da benimle beraber Riyasete Kazanıkua Cebağı intihap etmenizdir. Senelerce bizi idare etti. Senelerce bize hizmet etti. Müşfik bir baba oldu. Kazanıkua ve ben ikimiz... İdareyi ele alırsız... Aksi takdirde... Teklifi kabul etmiyorum.

Bunun üzerine yine müzakerelerden sonra Kazanıkua ve Kaytuk'un Reis olarak intihabları karar altına alındı.

Bu iki Reis Adigeleri uzun seneler idare etti. Adigeler bu idare altında vardıkları selâmete, refaha, hiç bir zaman ulaşmamışlardır...

— Son —

İMAM ŞAMİL

Erdoğan HANÇERLİOĞLU

Başı Kafkas dağlarının karlı tepeleri kadar yüksek, imanı sonsuz büyük İmam. Atıldığı mukaddes savaşta seninle Virispilerin amansız savaşlarının menkıbeleriyle büyüdüm. Göğsüne kadar uzanan siyah sakalın ve düşmanlarına korkulu dakikalar geçirten kartal bakışların vardı. Çerkeskane sokulu kaman Moskofun bağrına her zaman saplanmağa hazırı yigitlerin gibi. Yıllar boyu hafızama nakşolmuş hayalin bugün muğfel biçarelerin, satılmışların iftira ve hücumları ile gene canlandı. Moskof süngü, kılıç ve kurşunlarının vücudunda açtığı 80 küsur yaranın seni cennet-i alâda Resulullahın dizi dibindeki ümmetden ettiğine inancım kavi. Son yolculuğun dahi onun mübarek merkadine yüzünü sürmek arzundan doğmuştu. Esareti teklif eden Moskof generalinin alçakça teklifine karşı hemen secde-i Rahmana yönelcek kadar büyük imanın vardı. Şimdi senin cenk türkülerini dinleyen Kafkas tepeleri gene karlı, dağlar gene başın gibi heybetli. Ama ırmaklar yaşlı çağlıyor sensiz. Abrek atlılarının, Dağlı yigitlerinin nal sesleri duyulmaz olmuş. Çerkazkalı, kılıçlı iman dolu alayların Moskofun bağrına ölüm saçmaz olmuş. Kafkas yas-

lı, Dağlılar esir İmamım. Bugün de Türkiyeme esaret ve ölüm getirmeğe çalışanları alkışlayanlar var İmamım. Senin yigitlerinin cesur ve erkek torunları yerine karı gibi kırıtan sahte Kafkaslıları, Türk düşmanlarını alkışlayan gafiller çoğaldı aramızda. Türke ölümü ve esareti lâıyk gören Çarlığın yerine komünistler var karşımızda. Ahulgoh ve Surhayda, Kafkasın ulu ormanlarında mahvettiğin Rus sürüleri gene aynı. Türke, müslümanlığa düşmanlar. İçimizde de asırların bu korkunç düşmanımıza gönül vermiş satılmışlar var İmamım. Sirtında Moskof süngüsü saplı ölüme meydan okuyup dize getirmiştin moskofu, Kalk sonsuz uykundan da gör buzlu Kafkas tepelerini, Dağlar yaşlı, Dağlılar yaşlı, Kafkas ağlıyor dönmiyen YIGİDİNE, Şen türkülerin yerini polkalar almış. Yalnız dudaklarda senin türkün. Asırlarca söylenecek bu türkü :

«Kafkas alayları dahıyor moskof eline

Geçse de candan Dağlılar Şamille varır emeline

Kafkaslılar cesur, Kafkaslılar hürdür.

Söylenen şimdi dillerde o günlerin türküsüdür.»

KAFKASTA AKŞAM

Esirin hürriyete öyle bakışı,
Bazı hülya bazı hafiften bir gam.
Uzanırken Kafkasa hürriyetin akışı,
Başkadır Kafkasya her biten akşam.

Aysel KURTULUŞ

Bir hür alemin yalnız nefesi
Bazan bahar bazan kan gibi sıcak.
Durdukça Kafkasın esir neş'esi
Belki bir akşam güneş doğacak.

Uzanmış hürriyete bendler gibi kızillar,
O eski hür asrı yaşadığı an.
Ruhları bir hürriyet matemi sarar.
Hürriyetin Kafkasa kaydığı zaman.

Ölümünün dördüncü yıldönümünde :

SEYİN TIME VE «GESEFETXID» ADLI ESERİ HAKKINDA

Alhas FİDAROK

Bundan dört yıl önce, bütün hayatını Kuzey Kafkasya'nın tarih ve kültürünü tanıtmak, çeşitli ülkelere dağılmış olan muhacere-timizin yaşayışına müsbet bir yön vermek için çalışmakla geçirmiş mütevazı bir büyüğümüz sessiz sedasız hayata gözlerini kapamıştı. (15 - 5 - 1962). Ölüm yıldönümüne rastlayan şu günlerde idealist yazar Seyin Time'yi ve onun bugün nisyana terk edilmiş bir eseri olan «Gesefetxid» i Birleşik Kafkasya okuyucularına tanıtmak faydadan uzak olmayacaktır.

Seyin Time (Hüseyin Şerif Tümer) büyük hicrette Kuzey Kafkasya (Kuban) dan Türkiye'ye hicret etmiş olan Şapsığ Yedig Time Efendi'nin oğlu olup 1875 yılında Demirköy'de doğmuştur. İstanbul'da bulunan Çerkes Teavun (yardımlaşma) Cemiyeti'nde ve Birinci Cihan Savaşı'na tekaddüm eden yıllarda, Elena Kahramanı Müşir Deli Fuat Paşa'nın riyasetinde İstanbul'da teşekkül ederek Kafkas davasını Avrupa devletlerine tanıtmaya yolunda geniş ve müessir bir faaliyet gösteren «Kafkasya İstiklâl Komitesi» nde önemli rol oynamıştır. İslâmi ilimlere de vakıf olup İstanbul Darülfünunu'nun hukuk ve ilâhiyat şubelerinden mezundu. Çeşitli dergilerde Kuzey Kafkasya'ya dair birçok yazıları vardır. Fakat bizce onun bıraktığı en değerli eser Adige dilindeki şiirlerini bir araya toplayan ve «Şimali Kafkasya Cemiyeti» tarafından bastırılan «Gesefetxid» dir. (1) Edebi yönden de değerli bir eser olan «Gesefetxid» yurdunu kaybederek yabancı ülkelere dağılan Kuzey Kafkasyalıların acı hikâyesini, çeşitli sosyal davalarını ve Anayurda olan özlemlerini ince bir Adige diliyle ifade eder.

İşte kitabın ilk şiirlerinden olan «Thatle-vu» (Tanrı'ya Yakarış) dan birkaç mısra :
«Sana milletimiz için yalvarıyoruz ey yüce

Tanrım. Ondan iyi nazarlarını esirgeme. Adige'lik kaybolmasın ve hep insanların önünde gitsin. Onun soyu, adı, gelenekleri ve dili ebediyen yaşasın... (Sahife: 5)

«Kvuakve» (Marş) adlı şiiri ise bestelenmediği taktirde hakikaten bütün Kuzey Kafkasya muhacirlerinin marşı olabilecek niteliktedir:

«Arzuladığınız bütün güzelliklere sahibolmak için silâhlarınızı alın ve gelin. Neyi bekliyorsunuz dostlarım, harekete geçin artık. Kalkın ey Kafkas'ın çocukları, şan alacak günler geldi.» (Sahife: 17)

Seyin Time Kuzey Kafkasya'nın yeniden istiklâline kavuştuğu 1918 yılında bir Türk tümeninin başında, Azerbaycan ve Kuzey Kafkasya'da Kafkas istiklâli için döğüşen General Met İzzet Çunatuko'ya ithaf ettiği «Kafkas» adlı şiirinde soydaşlarını birliğe ve vatan için çalışmaya çağırıyor:

«Neyi bekliyoruz dostlarım, hiç sesimiz çıkmıyor. Kanımız ve kalbimiz kurudu mu? Bizler hep aynı soydan ve kardeş değil miyiz? Bu dünyada yerimiz yurdumuz kayıp mı olacak? Atalarımızın nasıl hür ve gururlu bir millet olarak yaşadıklarını unutuyor muyuz? Hep böyle elimiz ve ağızımız bağlı mı oturacağız?» (Sahife: 24)

İşte «Çvale Qheçya» (Ninni) adlı şiirinin son mısraları. Kafkaslı bir anne yetim yavrusuna hitabediyor:

«Ben de öldüğüm zaman yavrum, yurdun sana anne olacaktır. Babanın kızı sana miras kalacak. Sen onunla babanın öcünü alacak ve yurdunu kurtaracaksın.» (Sahife: 38).

(1) Hage Yedigque Seyin Time : Gesefetxid. İstanbul 1919.

Fakat sadece kılıçla, maddi kuvvetle mücadele ederek iş başarmanın zamanı artık geçmiştir. Asrımızda bir mücahidin daha başka silâhlarla da mücehhez olması gerekmektedir. Herşeyden önce ilim ve fenle... çünkü Kuzey Kafkaslı yazar Ahmet Midhat Efendi'nin dediği gibi «cehalet koca bir milleti esaret altına alır.» Seyin Time de «Çvale Yegakvue» (Öğrenci Çocuk) adlı şiirinde Kafkaslı küçük öğrenciden bütün ilimlere vakıf olmak için çalışmasını, çok çalışmasını ve bilgilerini çevresine de yaymasını istiyor.

«Bugün oku çocuğum. Oku, öğren ve milletini aydınlat. Cahiller için güneşin aydınlığı bile karanlıktan furksızdır. Ancak okuyan ve bilenlerdir ki milletlerine de faydalı olabilirler.» (Sahife: 40)

Seyin Time, Millî Ajans Müdürü değerli vatanperver Hüseyin Tosun Şişli'ye ithaf ettiği «Adıghe Kvuakve» (Çerkes Marşı) adlı şiirde yine Kuzey Kafkasya muhacirlerine sesleniyor:

«Yurdumuz bütün gücüyle seslenerek bizi çağırıyor. Tanyeri ağarıyor, kalkın ey Kafkaslılar! Tekrar hür ve müstakil olmanın zamanı geldi. Vakti geçirirsek sonra hiçbir şey yapamayız. Ya hür olacağız veya köle, bizim için bir üçüncü bir ihtimal yok. Düşünün ve kendinize layık gördüğünüzü seçin. Hayli zaman oluyor ki hürriyetimizi kaybettik. Atalarımızın nasıl hürriyet için yaşadığını ve öldüğünü hatırlayın. Onlar hür bir toprakda yatmadıkları müddetçe mezarlarında müsterih uyuyabilirler mi?..... Ey çocuklarımız! Hep beraber diz çöküp kalplerimizi atalarımızın yurduna çevirelim. Milletimiz ve yurdumuz için en temiz hislerimizle Tanrı huzurunda dua edelim.» (Sahife: 24)

«Zeqhece Laje» (Öğren ve Çalış) adlı şiirinin ilk mısraları:

«Ait olduğun yere dön ve milletin için çalış. Çalışmadan ne elde edebilirsin ki... Çalışmazsan hep böyle el kapılarında kalırsın. İyi ne yaparsan başkalarına mal olur, kötülükleri hep sana yüklerler. (Sahife: 49)

Çarlık devrinde milliyetçi düşünceleri yüzünden sürgüne gönderilen Kuzey Kafkas şairi Kosta Hetagatı müstevlilere olduğu kadar,

milletini düşünmeyen, onun için çalışmayan kendi milletinin ileri gelenlerine de karşıydı. Osetin (Kuşha) dilinde yazdığı «Dodoy» (Çapınma - Telâş) adlı şiirinde:

«Bizim ileri gelenlerimizi seller götürsünder. Keşke birisi olsun erkekçe ileri atılsaydı. Birisinin olsun kalbi elemle titrese, birisi olsun şu zavalı milleti anlasaydı.» Adige şairi Seyin Time de «Thausix» (Şikâyet) adlı şiirinde kendi dilinde aynı dertten yakınıyor:

«Tanrım, bu insanların akliselimini nereden aldın? Kafalarında kendi milletleriyle ilgili tek bir düşünce bile yok. Ne kadar acı şey bu. Bizim büyüklerimiz hep böyle başkalarının kapısında kalıp, başkalarına mı hizmet edecekler? Hep başkalarının ardında sürüklenerek böyle yok olup gitmek ne kadar ayıp, kendi ileri gelenlerimize güvenemememiz ne kadar acı bir şey. Milletimizin iyiliği için ne yapıyoruz. Bizim kendi meselelerimiz, kendi dertlerimiz yok mu? İş söze kaldığı zaman bol bol konuşan ve sonra da millete zerre kadar hayrı dokunmayan bir aydından daha tefessüh etmiş insan olabilir mi?» (Sahife: 52)

«Kuecsiqheme Qyaxultivaghe» (Muhacirlerin Akibeti) adlı şiir; Kuzey Kafkasya'lıların hicret yollarında çektikleri acıları uzun uzun anlattıktan sonra «Gittikleri her yerde mücadele etmek zorunda kaldılar. Bütün dünya onlara düşman ve yerleştikleri her yer kendilerine mezar oldu.» diyor ve şöyle devam ediyor:

«Eskisi gibi hür bir millet olsaydık hiç bu hallere düşer, başkalarına hizmet etmek zorunda kalır mıydık? (Ey Kafkaslılar) Hangi dinde olursanız olun, ne işle uğraşırsanız uğraşın, nerede otursanız oturun fakat milletinizi asla unutmayın.» (Sahife: 54 - 55)

«Yemuikvueu Txelexe» (Kusurlarımız) adlı şiir Kuzey Kafkasya'lıların içine bir «muhaceret hastalığı» olarak yerleşen bazı dejeneretleri teşrih ve tenkid ediyor:

«Yeter, yeter artak akliselimimizi tamamen mi kaybettik? Bunları söylemekten bile utanıyorum. Söylediklerim bir ikazdır dostlarım ve ben bunlardan çoktandır şikâyet ediyorum. Fakat bunu görüp de ümidinizi kırmayın sakın, bizbizyiz, kendi gelişimizi ten-

AŞKIN EN KUTSALI

Soruyorlar sen hiç sevmedin mi diye
Demiyorlar ki kalbi niye kapalı her şeye.
Kolay mı hasret çekmek, hem de vatana?
Dayanılır mı yıllardır süren bu acıya?

Bölünür mü insanoğlu ikiye?
Çekilir mi bu hasret biteviye?
Ediyorum hep dua Tanrıma.
Kavuştursun artık beni KAFKASYAMA.

Selmat YEDİÇ

kıld etmemizde bir mahzur yok. İçimize giren bu olmayacak âdetleri hep beraber kurutalım ve kendi öz adetlerimize sarılsalım.»

Aynı şiiirde, meselâ, bugün de aynı derecede aktüel bir mesele olan vase (evlenmede alınan başlık) derdini ele alarak şunları söylüyor:

«Vase diye evlenen delikanlıyı mahvediyoruz. Elindekini avucundakini alıyor, evinde oturacak bir sandalye bile bırakmıyoruz. Bütün bu ayıp ve uygunsuz şeyler maalesef bir âdet gibi içimize yerleşti... Bir kızı gönlü olmaksızın nasıl kaçırırsın, yazık değil mi, Tanrı razı olur mu buna? Sonra seni istemeyen bu kızla nasıl geçinebilirsin?» (Sahife: 56)

«Sy Guiposisexer» (Düşüncelerim) adlı uzun şiirinden bazı mısralar:

«Hür olmayan bir millet yok olmaya mahkûmdur. Bunun mısallerine tarihte çok rastlıyoruz. Bütün bunları bir ghibze gibi ağlayarak söylüyorum. Yurdumuzu Ruslar elimizden aldılar, Kazak'lar evimizi barkımızı kökünden yıktılar. Evlâtlarımız hicret yollarında

mahvoldu. Biz nasıl temiz, hür ve müreffeh bir millettik ve heyhat bugün ne hallere düştük... Kardeşlerim! Bugünkü gibi hep oturup el kapılarında sürünmeyin, köle olarak yaşamak insanlık mıdır? Düşmanlıklarımızı bir tarafa bırakıp, birbirimize dayanarak, birbirimizi severek yaşayalım. Bizler birlik olduğumuz zaman karşımızda kim durabilir...» (Sahife: 77 - 79)

«Gesefetxide» böylece devam ediyor. Fakat içindeki şiirlerin tamamından burada bahsetmeye, hele onları orijinal şekliyle ifade etmeye maalesef imkân yok. Fakat şunu hemen söyleyebiliriz. Eğer güzel Kafkasya ve onun evlâtları gelecekte bugünkünden daha iyi bir hayata kavuşabileceklerse bu Seyin Time gibi milletini tanıyan, onu bütün kusurları ve meziyetleriyle birlikte seven gerçek aydınlar sayesinde olacaktır.

Dördüncü ölüm yıldönümünde, Tanrı'dan Seyin Time'ye rahmet ve bizlere onun gibi hissedilen, düşünen, çalışan insanlar vermesini dileyelim.

Valery Tarsis'le Ropörtaj

Sovyet Rusya'da, rejimi tenkid eden eserlerini batıda neşrettikleri için Sinyavski ve Daniel hapse mahkûm edilmişler, Valery Tarsis ise Moskova'da bir akıl hastahanesine atılmıştı. Batılı entellektüellerin protestoları üzerine «deli fakat umuma zararsız» gibi bir mucip sebeple serbest bırakılan Tarsis, akıl hastahanesinde geçirdiği günleri anlatan «YE-DİNCİ KOĞUŞ» adlı eserini de batıda neşretti. Bu eserin neşredilmesi, Moskova basınının şiddetli protestoları ile neticelendi ve Tarsis nihayet Sovyet vatandaşlığından çıkarıldı. Bu hâdisenin ilk günlerinde Der Spiegel dergisinin (14 Mart 1966) Tarsisle yaptığı röportaj bir hayli ilgi çekici oldu. Aşağıda tercümesini koyduğumuz bu röportaj, Sovyet Rusya'nın bilinmeyen bir çok taraflarını daha gün ışığına çıkarmaktadır.

SPIEGEL — Bay Tarsis, üç hafta önce Sovyet vatandaşlığından çıkarılmış bulunuyorsunuz, şu duruma göre Rusya'ya dönemiyeceksiniz, hareketinizin böyle bir sonuca varmış olmasından şimdi pişmanlık duyuyor musunuz?

TARSİS — Nasıl pişmanlık duyabilirim? Sovyetler Birliğindeki son senelerimi komünizme karşı mücadeleyle hasretmiştim zaten. Kanaatime göre Komünizm ve ekim ihtilâli gerek Rus halkı, gerekse bütün dünya için büyük bir bahtsızlık olmuştur. Eğer komünizme karşı mücadeleye hazır değilsek bu bütün dünyanın batışı olacaktır.

SPIEGEL — Sovyetler Birliğinde gelişmekte olan «Smog» denilen yazar ve sanatçılardan müteşekkil bir karşı koyma grubundan haber vermiştiniz.

TARSİS — Evet, «Smog» Sovyetler Birliğinde gelişen hürriyet hareketini ifade eder. «Genç Zekâlar Birliği» mânasına geliyor. Aynı zamanda «Kuvvet, Gençlik, Şekil, ve Derinlik» kelimelerinin Rusça baş harflerinin yan yana dizilişi. Bu hareket, Rusyadaki genel kanaatlerden doğuyor, umumi genişliğine, bir cereyandır. Her sanat hareketi, her yazar —ben de— ancak halkın umitlerini, dileklerini, düşünce ve gayretlerini dile getirdiği nisbette bir değer kazanır.

SPIEGEL — Smog büyük müdür?

TARSİS — Çok çabuk gelişiyor. Bu genç adamlar bana ilk geldikleri zaman oniki kişi idiler, bir buçuk yıl sonra ikiyüz oldular...

SPIEGEL — Nerede toplanırlar?

TARSİS — Tımarhaneden çıktığım zaman bir grup temsilcisi ziyaretime geldi. Sizi hocamız olarak telâkki ediyoruz, dediler. Bu toplantı evimde olmuştur. Moskovada her yerde, gençlerin evinde —hepsi gençtir— toplanırlar, aynı zamanda kahvelerde de, ormanlarda da olur bu toplantılar... Sanki imtihana hazırlanıyormuş gibi, şiirler okurlar, tartışır, edebî mecmualar, broşürler neşrederler.

SPIEGEL — Politik şeyler?

TARSİS — Metinler edebîdir, tabii fikirler politik.

SPIEGEL — Bunlar nasıl hazırlanır, dağıtılır?

TARSİS — Hektograf yoluyla. Her defasında 500 kopya çıkarılıyor, arkadaşlar arasında dağıtılıyor, bu şekilde yayılması sağlanıyor.

SPIEGEL — Smogistlerin göze aldığı riskler?

TARSİS — Üç yıldan yedi yıla kadar hapis veya toplama kamplarına. Kapatılan «Bumerang» dergisinden Vladimir Assıpof yedi yıl müddetle Ural Dağlarına gönderildi. Bu son senede bir çok Smogistler çeşitli bahanelerle tutuklanıp hapis cezalarına çarptırıldı veya akıl hastahanesine kapatıldılar. Meselâ benim gibi, genç yazar Bukowski de aynı muameleye tabi tutuldu. Smogistler ekseriya kamufleje başvurmak mecburiyetinde kalıp, kapatılan gazetelerinin başlığını değiştirirler. Bu şekilde son iki yıl içinde ondört çeşitli nüsha çıktı. Phönix ve Sphinx gibi...

SPIEGEL — Bu Smog - Şairler, Mayakowski meydanında Yevtuşenko'nun yaptığı gibi, halkın karşısına da çıkarlar mı?

TARSİS — Mümkün olduğu hallerde, evet. Bazen da fabrikalarda düzenlenen edebiyat gecelerinde... Fabrikalardaki idareciler, arasın-da tertip ettikleri toplantılarda Smogistleri konuşmaya davet eden dostları vardır. Bugün durum öyledir ki, resmi makamlar seri mukabelelerden, hattâ tevkiflerden çekinmektedirler. Yabancı gazetecilerin bunları görmesinden, onlara döküman olacak gösterilerden ve batıdaki tepkilerden korkulmaktadır.

SPIEGEL — Korkuluyor mu, yoksa bir parça müsamaha mı var?

TARSİS — Hükümetin politikasında birlik yoktur. Ayaklarımızın altındaki toprağı yakıyorlar. Eğer hükümet bu kadar zayıf olmasaydı ben hâlâ deliler evinde veya toplama kamplarında olurum.

SPIEGEL — Smogistler, üniversiteli gençlerden midir?

TARSİS — Çoğunlukla. Ama aralarında bir çoğu mezun olmuş ve halen çalışmaktadır. Üniversitelerde olsun, konsomollarda olsun eserleri ve şiirleri ile tanınmışlardır. Bunların içinde ileri gelen memurların çocukları bile vardır.

SPIEGEL — Acaba bu genç adamlar tamamiyle batıya mı yönelmişlerdir, yoksa önce vatansever Rus mudurlar?

TARSİS — Tabii hepsi vatanseverdir ama, aynı zamanda demokrattır. Kendi kendilerine çok çalışıyorlar ki bu mühimdir. Batılı dostlar bize kitap ve felsefi eserler gönderiyor. Gençler, şimdiye kadar rejimin başındakilerin kendilerine düşünme imkânı vermediğini ve öğrenmeleri lâzımgelen bir çok şey olduğunu biliyorlar. Smogistler vatanseverdir, fakat şövenist değildirler. Komünizmin yalnız bütün dünyadaki demokratik güçlerin yardımı ile mağlûp edilebileceğini biliyorlar.

SPIEGEL — Bay Tarsis, siz ve sizin Smogistler hakikaten komünist olmayan bir Rusya'yı nasıl tasavvur ediyorsunuz?

TARSİS — Bir hristiyan demokrasi düşünyörüz. Bizde pek çok gençler ve halkımız dini hislerle doludur. Benim gibi bu insanlar

Allaha inanmaktadır.

SPIEGEL — Gençlerdeki bu dini hisler kaynağını nereden alıyor? Allelerinden mi?

TARSİS — Rusyanın ihtilâlcı gençliği daima dinden ve inanıştan çıkmıştır. Bu bir tradition'dur.

SPIEGEL — Ya komünistler, Marksistler?

TARSİS — Komünistler, bana göre ihtilâlcı, devrimci değildirler. Bunlar dejenerele-rin dünya çapında perişanlık tezahürleridir. Ve marksizm benim gözümde felsefe değil, bir aptallıktır. Marksistler, gençliğe, Allaha inanmamayı öğretiler. Ama gençlik, bu adamların her türlü cinayeti irtikâp ederek insanlığın çehresini nasıl mahvettiklerini gördü. Dostoyevski'nin dediği gibi, «eğer Allah yoksa her şey beyhudedir.» Bütün Rus milleti ve ilerici gençliği Dostoyevski'yi saygı ile anıyor. Geniş çapta onun tesiri hissediliyor. Dostoyevski'den Losski ve Berdiajew tekrar keşfedildi...

SPIEGEL — hristiyan filozoflar?

TARSİS — Evet. Dostoyevski'nin bütün eserlerinde hristiyanlık görüşü hâkimdir. Gençler benimle tartışmaya geldikleri zaman tabii onlara bu yönü gösterdim. Zira, inanıyorum ki politikada hristiyanlık akımı — saf politik mücadele değil — yalnız bu, bizi ateizm vasıtasıyla çöklüntümüzden, bu korkunç, fanatik komünizm teorisinden kurtarabilir.

SPIEGEL — Şu halde Rusyanın tekrar dine döneceğine inanıyor musunuz?

TARSİS — Benim kanaatim, gençlik tekrar Allaha inanmaya başlayacaktır. Kiliselerin önünde binlerce insanın sıralandığı görülür. Çok sevdiğim film rejisörü bir dostum bana bir müddet evvel, Merime'nin Rus edebiyatı üzerindeki doktora çalışmasını bitirdiği andaki Tamara'nın birden bire manastıra gitmek istediğini anlattı. Yortularda bütün kiliseler hıncahınç dolu olur.

SPIEGEL — Smog Yevtuşenko hakkında ne düşünüyor?

TARSİS — Umumiyetle menfi. Polise an-gaje olduğu söyleniyor. Kendisinin bazı eski dostları artık onunla selâmlaşmıyorlar.

SPIEGEL — Ya Şolohov?

TARSİS — Şolohov ve Surkov gibi, rejim-le arası iyi ve bundan dolayı yaşama şartları

CANIM YURDUM

*Ey yüce Kafkasyam
Benim şirin yurdum
Prometeya zindan olan
Yeryüzü cenneti*

*Senden ayrılalı
Hicranla yaşıyorum
O meş'um akşamı
Gözyaşıla anıyorum*

*Güneş batar iken
Bir düdük çalındı
Sallanan mendiller
Uzaklarda kaldı*

*Uzun dakikalar saatler
Ben pencerede kaldım
Ta Kazbekten Şamil dağına
Güzelliğini seyrettim.*

*Rayların tıkırtısı
Uzaklaşan Kafkasya
Dönüşü vadetmiyen
Meçhul istikamet...*

*İşte o gün bugün
Hasretle özlerim
Akbaşlarla süslü
Canım yurdumu*

İsa SAGON

da iyi olan müelliflere halk pek itimad edemiyor.

SPIEGEL — Sahi mi? Fakat Şolohov gibi yabana atılmayacak bir yazara rağmen?

TARSİS — Evet, itimad edilmez. Satın alınmış yazarlar hiç bir zaman büyük değildir. Bütün Rus halkı tarafından sevilen Pasternak, halkın nefret ettiği Surkov'dan on defa daha zayıftır.

SPIEGEL — Paustowski?

TARSİS — Evet, sevilir. Smogistler onu Sovyetler Birliğinin yegâne doğru yazarı olarak telâkki ediyorlar. Ve o hiç bir zaman Lenin veya Stalin mükâfatı almadı.

SPIEGEL — Son neşriyatınızdan sonra neler var Bay Tarsis?

TARSİS — «Taflı Hayat», «Zevkler Kombinasyonu» ve «Binlerce Hayâl», başlığı altında bir

Roman - Triloji. Tema, yukarı tabakanın düşüşüne değil, bilakis bütün komünist toplumun düşüşüne dair. Esasen onlar artık kendikendilerine güvenlerini dahi kaybetmiş durumdadılar, sarhoş olmaktan başka yapacak şeyleri kalmadı.

SPIEGEL — Kitaplarınızın batıda size milyonluk servet getirdiği doğru mu?

TARSİS — Böyle bir şey var, ama doğru değil, milyonlarım yok ve bununla da ilgili değilim. Ben, Rusyanın Kurtuluşu uğruna çalışıyor ve demokrat diye meydana çıkıp faşistlerden ve tiranlardan daha beter olan komünistlerin içyüzünü batılılara göstermek için yazıyorum.

«Yol» dan.

(29.3.1966 — Sayı: 16)

"TÜRK DÜNYASI,, ()

Yaşar ŞENGÜN

Asırlardan beri Türk kanının akıtılarak müstevlilere mezar edilen güzel Türkiye-mizin Ağrı dağında kendimi hissetsem, Tarihin başlangıcından beri yarattığı medeniyetin debdebe ve şaşasıyla akıllara durgunluk veren eserlerin kalıntıları benliğimi doldurur. Afrika hayalen, Avrupa rezaleten maruf iken Orta Asyada Türkün yarattığı medeniyet dilere destan oluyor, müreffeh bir Orta Asya Türk Devleti teşekkül ediyordu. Ne yazık ki tarihin gadrine uğramış o güzel ana vatan bugün ıssız bozkırlıklar halini almış. Folkloru konu olmuş o güzelim Türkistan gül bahçeleri bugün sessiz, kendini sevdirmek için güya gülsüz dikenini bize batırıyor...

Yönümüzü daha kuzeye, çeviriyoruz. Bü-tün haşmetiyle Kuzey Kafkasyayı temsil eden Elbruz'un mıs kokan o güzel yeşil dumanları bugün dağılmış oralarını adeta bir kara bulut kaplamış. Zavallı Elbruz o kara bulutlarını sırtından atmak için çabalarcasına sanki bize imdat ediyor! Hele Kırım!... Kahraman Gi-reylerin, İmam Şamillerin... uğrunda canları-nı feda etmekten çekinmedikleri bu güzel ül-kelerin hasretini Azerbaycan durduramamış onu seyreden bizlerin kemik iliklerine kadar işlemişdir. Unutmamalı ki: Anadolu'da yapılan kazılar neticesinde asırlar öncesine ait Türk mezarında şu yazı çıkıyor «Bir Moskofu öldürmeden ölmek istemiyorum. Ölsün en bahtsız benim»...

İçimizi dolduran bu acıklı ruh haleti içeri-sinde Anadolu'nun batı kesimindeki sınır şehir-ri-miz olan Karaağaca çıkıp komşu ülkelere bir nazar atfetsek, hep soydaşlarımızı görü-rüz. Hepsi Türkçe konuşuyor. Hepsi bizim gi-bi düşünüyor. Hepsi de bizim gibi Allahına, Peygamberine inanıyor. Hâl böyle olmasına rağmen bir zamanlar bizim olan o topraklara artık Frenk sahip olmuş, ırkdaşlarımızda, o

topraklarda onların esareti altında yaşamak bahtsızlığı içerisinde kaldılar.

Esaret diyorum. Çünkü Cumhuriyetin ila-nı yıllarında T.B.M.M. de bir hatibimiz meclis kürsüsünde: «Biz dış ülkelerdeki soydaşları-muzun dirilerini düşünmezken, onlar anayur-dumuzdaki ölüleri için toprak satın aldılar. Ya zalim Yunanlılara kurbanlık misali bırak-tığımız Batı Türklerinin istikballerini kim ga-ranti edecek!...» diye onların gördükleri veya görecekleri mukadder olan mezalime parmak basmış oluyordu.

Bugün Türkler denince, bir çoklarımız yalnız üç kıtada at oynatıp Viyana kapılarında at koşturan Osmanlıları düşünüyorlar. Büyük Osmanlı İmparatorluğunu Kayıbeyi aşiretinin dahiyane gelişmesine bağlıyorlar. Gerçekten ise Osmanlılar, Anadolu Selçuklularının bir başka yönden gelişmesidir. Anadolu Selçuklularının kökü de, ta Orta Asyada kurulan Türk İmparatorluklarına dayanır. Ne var ki Türkiye kuruluşundan beri Osmanlı devleti, İmpara-torluğun hududu dışında kalan soydaşlarımızın kurdukları Hakanlık, Hanlık, Emirlik ve Beyliklerle sıkı irtibatla bulunmasına hatta bazı hanlıkların «Halife-i Ruyi zemin» sayılan Os-manlı Padişahlarına heyetler ve hediyeler gön-dererek Sultanın himayesine sığınmayı bildir-melerine rağmen, Milli Türk kültürü teşekkül ettirilmemiş ve bir istikamet verilmemiştir. Bu üç kıtada serpli vaziyette bulunan Türk-

(*) Türk Dünyası: Üç aylık Fikir - Kültür dergisi. İmtiyaz sahibi : T. G. M. D. F. adına Dr. Naim Öktem. Yazı işleri mü-dürü Selâhattin YILDIZ. Sayı 1. Fİ: 250 krş. İsteme adresi : T. G. M. D. Federas-yonu, Babıâli C. Şahiye Ap. 19.

Cağaloğlu - İstanbul

ler, bir milli kültür çerçevesi dahilinde birlik vücuda getirebilselerdi bu günkü vaziyetin meydana gelmesi insanın rüyasına girmezdi bile!

Osmanlı imparatorluğu hiç bir devlete nasip olmayacak bir şekilde komşu devletleri ırkdaşlarımızla müstahkem olmasına rağmen zamanında onlara el uzatmaması, topraklarının düşman istilâlarına düşer olmasını kolaylaştırmıştır. Hızla gelişen istilâlar neticesinde düşman ordularına ağır şartlarla bırakılan o yerlerdeki ırkdaşlarımız, doğuştan yabancı hâkimiyete alışkın olmadıklarından ana vatanına fevç fevç akın etmeye başladılar. Batıda Yugoslavyanın Manastır ve Üsküp şehrinden, doğuda Türkistan illeri ve Kafkasyaya varıncaya kadar bütün ülkelerden, göç akınları baş-

ladı. Kendi arzularıyla gelen bu ırkdaşlarımız büyük yekûn tutmuştur.

Bugün «Türk Milli Harsı»nın teşekkülü için Türk Dünyasını bir bütün olarak ele almak tarihi, kültürel ve ekonomik durumlarını incelemek gerekir. Ayrıca milletlerin idamesinde önemli bir yer tutan milli folklor ve el sanatlarına eğilerek onların tanımını yapmak gerekir.

Türk neşir hayatında bu davaya eğilenler olmakla beraber hususiyle bunu kendine konu yapmış olan yegâne neşir organı T. G. M. D. Federasyonunun üç ayda bir çıkardığı «Türk Dünyası» adlı mecmuasıdır.

Okuyucularımıza bu dergiyi hararetle tavsiye ederiz.

Türkiye Kafkas Kültür Derneği Balosundan bir görünüş...

Bursa Kuzey Kafkas Kültür Derneği İdare heyeti.

BURSA KUZEY KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİNİN YILLIK GENEL TOPLANTISI

Bursa Kuzey Kafkas Kültür Derneğinin yıllık genel toplantısı 20 Mart 1966 pazar günü Bursa Esnaf Dernekleri salonunda Dernek üyeleri ve güzide bir hemşehri topluluğu önünde yapıldı.

Atatürk'ün ve Bütün Hürriyet şehitlerinin aziz ruhları için 1 dakikalık saygı duruşu ile açılan kongreye, Kemal Tamzok çoğunluğun oyu ile başkan seçildi. Dernek ikinci Başkanı Naci Berk kısa bir konuşmadan sonra gündemi, geçen yıla ait faaliyet ve muhasebe raporlarını okudu. Müteakiben yeni idare heyeti seçimine geçildi. Yapılan oylama neticesinde Yeni idare heyeti şu zevatdan teşekkül etmiştir. İhsan Şahin, Naci Berk, Şükriye Serter, Rıza Eren, Hayati Çam, Niyazi Özkan, Feyzullah Özen, Dilber Kanşay (Yeni idare heyeti ilk toplantısında; derneğin kuruluşunda ve her türlü faaliyetinde eşsiz fedakârlık ve gayret sarf eden İhsan Şahin Beyi birinci Naci Berk'i ise tekrar ikinci başkanlığa seçmiştir.) Daha çok samimi bir sohbet hava-

sında devam eden gündemin istekler faslında, dernek üyeleri ve hemşehrilerimiz ayrı ayrı dileklerini bildirdiler. Değerli Milletdaşlarımızdan Hayri Ergin ve Mehmet Bülent coşkun alkışlara muhatap olan hitabelerde bulundular. Sosyal yaklaşmanın sağlanması, hemşehrilerimizin birbirleri ile tanışıp kaynaşması, töre ve geleneklerimizin yaşaması için derneğin sık sık geceler, konferanslar ve toplantılar tertiplemesi, kendimizi tanıtmamız ve tanıtılabilmemiz için bir kütüphane kurulması sık sık tekrarlanan dilekler arasındadır.

Kongre resmen sona erdikten sonra, salonu coşkun bir armonik sesi doldurdu, milletdaşlarımız birbirinden güzel millî oyunlar oynayarak bir anda ortalığı renk, heyecan ve neşeye boğdular. Böylece Bursa Kuzey Kafkas Kültür Derneğinin yıllık genel toplantısı büyük bir memnuniyet havası içinde sona erdi.

DİLBER KANŞAY

TÜRKİYE KAFKAS KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ BALOSUNUN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Dernek Yıllık Mutad Balosunu neşeli ve samimi bir hava içinde geçirdi. Balomuza teşrif eden gazetelerin boy, boy, resimler bastığını ve intibalarını gazetelerinde anlattıklarını memnuniyetle müşahade ettik.

★ ★

Alâkahların bileceği vechile dernek âzaları tabii ve kayıtlı olmak üzere iki kısımda toplanmaktadır.

Bu baloda hayretimizi mucip olan hadise, kayıtlı üyelerden daha fazla tabii üye telâkki ettiğimiz, fakat başka toplantılarımızda tesadüf edemediğimiz kimselerin çok olması idi.

İzahtan varestede olduğu vechile balomuzun gayesi, kültürel faaliyetlerimizi üyelerimize arz, tesanüdü temin, mali muzayekamızın muhterem âzalarımızın iştirakile kısmen tahfidir.

İstanbulda imkânları geniş âzalarımızın sayısının küçümsenmeyecek kadar fazla olduğunu muhterem okuyuculara memnuniyetle arz ediyorum. Maalesef balomuza iltifatın bu sayı ile ters orantılı olduğunu da kaydetmeyi zaruri ve lüzumlu bulduk.

İltifat edenlerin azlığı bizi ciddi surette düşündürdü, endişelendirdi, ancak derneğin gayesine uygun şekilde faaliyet göstermeye devam etme azim ve gayretini bertaraf etmedi. Biz yine iyimseriz, âzalarımız ve balomuzu süsleyen bize çok güzel gün yaşatmış çok kıymetli gençlerimizden gayemizle uygun şekilde derneğimizi devam ettireceklerine inancımız tamdır.

İdare heyeti âzalarımıza tabii ve kayıtlı

âzaların dernek için faaliyet ve vazifeleri arasında bir fark görmüyoruz.

İdare heyetinin faaliyetlerine, âzaların en aşağı onlar kadar iştiraki derneğin bekası bakımından kaçınılmaz bir zarurettir.

İdare heyeti faaliyetleri ferdi düşüncelere tıpa tıp mütabakat etmeyebilir, esasen buna imkân da yoktur. Ancak idare heyetinin tasvip edilmeyen faaliyetlerinden dolayı pasif mukavemet, derneği zedeleyici, zayıflatıcı, mahiyettedir. Konuşma ve düşünme hürriyetine mani olmak aklımızdan geçmiyor. Ancak ayırıcı, bölücü, dağıtıcı, köstekleyici, mahiyette olmaması için münasip toplantılarda meseleleri objektif, münakaşa etme imkânları içerisinde olmasını en salim yol olarak düşünüyoruz.

Gönül arzu eder ki, bütün âzalarımız dernek hakkında kendi aralarında konuştuklarından daha çok derneğe alâka duysun, idareci ve gençlerimizi teşvik edici mahiyette toplantılarımıza iltifat etsinler. Derneğimizin ana gayesi imkânsızlara imkân sağlamak, örf ve âdetimizi idame ettirmek, okuma sıkıntısı içinde olanların sıkıntısını tahfif etmek olduğuna, bunların da alâka ile tahakkuku kabül olacağına göre bütün âzalarımızdan maddi manevi her yardımı beklemeyi en tabii hak olarak telâkki ediyoruz. Hep bunlara rağmen, derneğimizin bir çok büyük pürüzleri hallettiğini, gayesine uygun şekilde nezih toplantılara devamda kararlı olduğunu, âzalarının ilgisinin biraz daha arttığını muhterem okuyuculara zevkli bir haber olarak arz ederim.

Naci Karaca
(Dernek II. Bşk.)

ABREK GELİYOR

YAZAN - ÇİZEN: TARIK KUTLU

9 — Zira Katerin arabanın içinde nişanlısı yüzbaşı ile alaylı bir şekilde Dağlılar hakkında konuşuyordu. Güzelliği pis sırtışlarıyla yok oluyordu. «Dağlıların efsanevi olayları mübalâğa olsa gerek... Bol bol sevişmeye bu bölgede vakit bulabiliyoruz. Kaleye varmadan evvel biraz daha...»

10 — Katerinin şehvetten alevlenen vücudu yay gibi kıvrılarak nişanlısına doğru uzanırken o sadece tatmin olmayı ve hayvani arzuları düşünüyor, bu sırada atı şahlanan bir Dağının nefretten ve hırstan kıvılcımlanan gözlerini ve yüzünün mert ifadesini göremiyordu.

11 — Abrek UMUR ALİ ve Muhammed Nasib sarp, dik, yamacı bir çığ gibi katetmeye başladılar. Bir yel hızından daha sür'atli ve heyelân kabarıklığıyla uyusuk nöbetçilerin tepelerine indiler. Anca aralarından biri «Nohçular Geliyor!» diye canhıraş bir feryad kopardı.

12 — Toparılanması uzun sürmedi. Göz açıp kapayınca kadar kısa bir zamanda ensesinde bir kama darbesi hissedebildi... Kafkas kamasını sularken Çeçen Umur'un yüzünde adileşen insanları öldürmekten duyduğu zevkin tebessümü vardı. Esasında dört veya, ondört Rus bir Abrek için kıl zayıflığına dahi eşit değildi.

13 — Abrek Umur'un kaması ilk Rus muhafızının başını koparıırken pürüzsüz aynı kavisle ve aynı hızla ikinci muhafızın göbeğinin üst kısmını deldi, yırttı! Bunda hayret edilmemelidir. Çünkü Kafkas kabilelerinin bütün Abrekleri istisnasız böyle mahirane kama sallamakta ve yırtıcılıkta usta idiler.

14 — Bütün bunlar olurken Abrek Muhammed Nasib'de doyulmadan artıkleşan diğer muhafızları cehenneme göndermekle yorulmaya çalışıyordu. Ama gizlice bir taşa siperlenen muhafıza savurduğu kama ile yorulacak kadar bir iş yapmadığını biliyor ve bu sebepten kendinden utanıyordu.

15 — Bu esnada kaçmağa çalışan son muhafıza da yetişerek, bir iş yapmış olmak gayesi ile adamın ensesini ve bacağına tuttuğu gibi havalandırdı, siperlenen muhafızı öldürdüğü taşa savurdu. Muhafız bağırarak için vakit bulamadı. Taşa değen başından beyni dışarı fırladı, boynu göğsüne indi ve acısız öldü.

16 — Öte yandan Abrek Umur sessiz sedasız duran at arabasına doğru ilerledi. Çadırı açtığı zaman duraladı. Katerinle nişanlısı hayvanî şehvete sarmaş dolaş oldukları halde kendilerinden geçmişlerdi. Dağı Umur, bir onların mel'aneliğine bir de sağda solda ölen emir mahkûmlarına baktı ve düşmanlıklarına kin duydu fakat insan oldukları için acıdı!

(Devam edecek)

Basıldığı tarih : 25/5/1966